

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 1 medlem til nationalbankens repræsentantskab (i stedet for Baunsgaard). (Jfr. tidenden sp. 61).

Valgt blev: folketingsmand *Axel Sørensen*.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om ændring i lov om Kong Frederik den Niendes civilliste.

(Første behandling findes i tidenden sp. 78).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Skræppenborg-Nielsen: Jeg vil her ved anden behandling af det foreliggende lovforslag vedrørende civillisten gerne give udtryk for min skuffelse over, at det ikke var muligt efter første behandling som ønsket af os at få lovforslaget i udvalg. Det er mildest talt en noget særegen fremgangsmåde, at man beskærer et udvalgsberettiget parti — og endog et parti, der i stemmetal er større end det ene af regeringspartierne — muligheden for under et udvalgsarbejde at få de oplysninger om lovforslaget, man ønsker. Det er i alle tilfælde stridende mod den praksis, der almindeligvis er gældende her i tinget, også hvad angår tidligere behandlinger af lovforslag vedrørende civillisten.

Jeg for mit vedkommende — det skal jeg ikke lægge skjul på her — er dybt skuffet over den behandling, mit parti har været udsat for i denne sag. Jeg synes, at den fremgangsmåde, der er anvendt her, ikke alene er uværdig, den er også for ringe — for ringe i et folkestyret land, selv om det er et kongehus, det drejer sig om.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

(Foregående forhandling findes i tidenden sp. 114).

Forhandlingen genoptoges.

Per Hækkerup: Efter de svar, den højtærede statsminister og den højtærede udenrigsminister i går gav på ordførernes indlæg, har jeg ikke så forfærdelig mange bemærkninger at gøre. Jeg vil dog gerne have lov til at udtrykke tilfredshed med, at der fra oppositionens side blev givet udtryk for samarbejdsvilje. Jeg tager det som et forvarsel om, at vi i denne vinter kan få et fornuftigt og fordrageligt arbejde i tinget med den lovgivning, som efterhånden bliver sat til behandling.

Jeg har et par bemærkninger at gøre til det ærede medlem hr. Aksel Larsen, som jeg ikke helt er i stand til at takke på samme måde, som jeg kunne takke de andre ordførere. Det ærede medlem behandlede i sit indlæg forholdet mellem regeringspartierne og regeringspartiernes stilling. Jeg synes, det var karakteristisk, at det ærede medlem praktisk talt ikke beskæftigede sig med oppositionen til højre her i salen, men brugte hele sin taletid til mere eller mindre camouflerede angreb på de to regeringspartier, først og fremmest mit parti, men det er noget, vi er vant til fra det ærede medlems side; det er nok karakteristisk, men ikke overraskende.

Blandt de mange ting, det ærede medlem sagde, vil jeg gerne berøre et par spørgsmål. Det ærede medlem søgte at fremstille det, som om socialdemokratiet havde næsten kapituleret i forhold til det radikale venstre med hensyn til en række af de programpunkter, som var trukket op i socialdemokratiets kongresvedtagelse i sommer. Bl. a. nævnedes det ærede medlem vedrørende nationalbankens stilling, at her er det

[Per Hækkerup.]

socialdemokratiet, der har sikret et folketingsflertal imod nationalbankens omdannelse. Nu har jeg forstået, at det ærede medlems parti ligesom socialdemokratiet er tilhænger af, at nationalbankens stilling ændres. Det vil sige, at der i tinget er 77 socialdemokrater og 11 fra det ærede medlems parti, i alt 88, der er tilhængere af en sådan omdannelse af nationalbanken. Da vi alt i alt er 179 i tinget, betyder det, at der er 91 imod. Jeg vil gerne spørge det ærede medlem, hvornår 88 er blevet et flertal af 179. Det svarer ikke til det, jeg har lært i den almindelige regneundervisning i skolen.

Det ærede medlem hævdede dernæst, at også med hensyn til arbejdsretslovgivningen havde socialdemokratiet gjort indrømmelser til det radikale venstre. Det ærede medlem startede dette spørgsmål med at sige, at så vidt han huskede, var der ikke sagt noget i det socialdemokratiske arbejdsprogram om arbejdsretslovgivningen. Nu har jeg fuld forståelse af, at det ærede medlem i de senere år er blevet glemsom, men jeg forstår dog, at det fortrinsvis er sin egen fortid, han søger at glemme. Derimod kan jeg ikke forstå, at det ærede medlem helt har overset — det kunne han i hvert fald meget let have overbevist sig om var forkert — at der i socialdemokratiets program står en klar og tydelig udtalelse om dette spørgsmål. Jeg synes, det er så meget mere beklageligt, som jeg i min ordførertale nævnedes dette spørgsmål. Nu er jeg klar over, at det ærede medlem har haft vigtigere sager for i går formiddags, så at han ikke kunne overvære første del af forhandlingen i tinget, og det kan måske undskyldes, at han fortsat var uvidende om, efter at jeg havde citeret det afsnit fra arbejdsprogrammet, hvorledes mit partis standpunkt er, men når det ærede medlem siger, at socialdemokratiet har givet en betydelig og farlig koncession til den Bertel Dahlgaardske tanke om voldgift i det, man kalder arbejdsstridigheder, så tror jeg nok at det ærede medlem er kommet længere ud, end han kan holde til.

Lidt senere i sin tale svinger det ærede medlem sig noget højere op i spørgsmålet om det militære beredskab og om voldgift i faglige stridsspørgsmål ved at sige, at også

sådanne ekstra militærudgifter og skærpet alarmberedskab har de radikale godkendt mod at få socialdemokratisk støtte til tanken om voldgift i faglige stridsspørgsmål. Jeg vil gerne spørge det ærede medlem: hvor står det? Hvor står det i åbnings-talen? Hvor er det i øvrigt tilkendegivet, at socialdemokratiet har givet tilslutning til tanken om voldgift i faglige stridigheder? Jeg synes, det ærede medlem skylder os et bevis. Jeg ved, det er urigtigt, men jeg vil gerne bede det ærede medlem dokumentere sine udsagn.

Under sin omtale af et tredje spørgsmål tillægger det ærede medlem hr. Aksel Larsen regeringspartierne — altså også mit parti — motiver, som det ærede medlem godt ved vi ikke har. Det ærede medlem beskæftigede sig med fælleskommandoen og sagde, at dette jo betød, at danske soldater af landhæren kan komme under tysk kommando i krigstilfælde, og så tilføjer det ærede medlem meget karakteristisk: ja, man siger jo, at fælleskommandoen kun skal gælde i krigstilfælde. „Ja, man siger jo“ — meningen med denne udtalelse er klart og tydeligt, at man såmænd ikke skal tillægge det betydning, som man siger fra regeringens side. Derefter fortsætter det ærede medlem med at påstå, at enhver jo ved, hvad det vil sige, og at enhver militært sagkyndig af erfaring ved, at danske soldater bliver trukket syd for Kielerkanalen og ofret fremfor tyske soldater. Hvor tør det ærede medlem sige noget sådant? Har det ærede medlem fået mandat til at udtale sig på enhver militært sagkyndigs vegne? Hvad er det for erfaringer, det ærede medlem mener man har for, at danske soldater bliver trukket syd for Kielerkanalen og ofret fremfor tyske soldater? Mig forekommer det, at det ærede medlem har bevæget sig ud over anstændighedens grænse i sin polemik imod socialdemokratiet og imod regeringen. Jeg vil gerne bede om at få dokumentation for denne enstemmige, militært sagkyndige vurdering af situationen.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen taler videre om Berlinspørgsmålet og siger her, at den situation, der er opstået i Berlin, i hvert fald hverken berettiger til skærpet alarmberedskab eller ekstra militærbevilninger i Danmark, medmindre der herhjem-

[Per Hækkerup.]

me skulle være folk med indflydelse, der tænker på dansk intervention med militære midler på Vesttysklands side. Hvad er det for folk, det ærede medlem tænker på? Hvad er det for folk, der bestemmer Danmarks politik i øjeblikket? Hvad er det for folk, det ærede medlem tillægger disse motiver? Det ærede medlem siger ikke direkte, at de har disse motiver, det tør det ærede medlem ikke, men han stiller det op på en sådan måde, at enhver skal forstå, at de folk i regeringen og i socialdemokratiet, som taler for en bestemt politik og motiverer denne politik, skal man ikke stole på, for de har sikkert helt andre motiver. Efter at have sagt, at medmindre der herhjemme skulle være folk med indflydelse, der tænker på dansk intervention med militære midler på Vesttysklands side, tilføjer det ærede medlem med ægte undertone af, at her blomstrer mistilliden: og det er der dog vel ikke! Dermed har det ærede medlem på sin sædvanlige måde forsøgt at tillægge andre mennesker motiver, som det ærede medlem ved at disse mennesker ikke har. Jeg må sige, at denne form for polemik forekommer mig i hvert fald at være under, hvad der er værdigt her i tinget — jeg ved ikke, om den kan anses for værdig for det ærede medlem.

Endelig siger det ærede medlem hr. Aksel Larsen, at det ville være ønskeligt, om regeringen i stedet for at foretage militære foranstaltninger, der i bedste fald er nytteløse, og at ofre flere penge på militæret ville gøre en indsats som regering for at påvirke stormagterne til at løse de tyske spørgsmål ad forhandlingens vej, og gøre det snart, samt i øvrigt at optage realitetsforhandlinger om de verdenspolitiske spørgsmål, der holder freden i konstant faretilstand.

Det ærede medlem ved, at den danske regering er tilhænger af forhandling, af realitetsforhandlinger om de verdenspolitiske spørgsmål. Det ærede medlem kender den tale, den højtærede udenrigsminister holdt i De Forenede Nationer. Det ærede medlem kender som medlem af det udenrigspolitiske nævn gennem de drøftelser, der har været, hvilken holdning den danske regering har indtaget. Det ærede medlem er slet ikke uvidende om, hvorledes forholdene

er. Det er derfor efter min opfattelse helt urimeligt, at det ærede medlem tillader sig at benytte en sådan form — ikke for at oplyse, men for det modsatte — over for det høje tings medlemmer og over for den danske offentlighed.

Jeg vil gerne dertil føje, at det har undret mig ganske overordentlig, at medens de øvrige partier i tinget gav udtryk for ængstelse over den udenrigspolitiske situation, der er opstået, og f. eks. gav udtryk for ængstelse i anledning af genoptagelsen af kernevåbenforsøgene, som vi ved indebærer en trussel, i hvert fald hvis de fortsættes, imod dem, der i øjeblikket lever, og måske imod fremtidige generationer; havde det ærede medlem hr. Aksel Larsen ikke et eneste ord i sin tale, der udtrykte en tilsvarende ængstelse. Det ærede medlem nævnte ikke med et eneste ord genoptagelsen af prøvesprængningerne med kernevåben. Jeg erindrer, at det ærede medlem tidligere fra denne talerstol i detaljer har udmalet, hvilke farer de indebærer for menneskeheden — dengang var det amerikanerne, der foretog forsøgssprængninger. Det undrer mig i allerhøjeste grad, og jeg vil gerne spørge det ærede medlem: mener det ærede medlem, at nu eksisterer der ingen fare som følge af prøvesprængninger med kernevåben, fordi det er Sovjetunionen, der har påbegyndt en lang række kerne-sprængninger i atmosfæren? Jeg ved, at det ærede medlem prøver at fremstille det sådan, at det ærede medlem og hans parti repræsenterer noget nyt i dansk politik, men i hvert fald gælder det for det ærede medlem, at den tale, han holdt i folketinget i går, ord til andet i fremgangsmåde, i teknik og niveau svarer til de taler, det ærede medlem holdt, medens han var det kommunistiske partis talsmand i tinget.

Erik Eriksen: Ja, også jeg erkender, at debatten på en måde er sluttet, og jeg har derfor heller ikke mange bemærkninger at gøre, og jeg håber, at jeg ikke oftere ved denne lejlighed skal ulejlige den højtærede formand.

Den højtærede statsminister gik jo behændigt uden om — eller i hvert fald uden om mange af — de væsentlige problemer, der blev rejst under debatten, og det er måske klogt af en statsminister, der repræsenterer så

[Erik Eriksen.]

megen indbyrdes uoverensstemmelse, at gøre det.

Må jeg først sige et par ord i anledning af den højtærede udenrigsministers indlæg i går. Jeg kan helt underskrive, hvad ministeren sagde om de ubehageligheder, der vil følge med en lang forhandlingsperiode, hvis vor indtræden i Det europæiske Fællesmarked skulle trække i langdrag. Det er meget ubehageligt for os ikke at være med ved det interne forhandlingsbord, og derfor vil jeg gerne sige, at for mig at høre var det en realistisk tale i forhold til det, som f. eks. den ærede radikale ordfører sagde om salg til tredjeland og om, at det ikke havde kostet dansk landbrug penge at stå udenfor.

Den højtærede udenrigsminister var også inde på nogle betragtninger vedrørende det økonomiske samarbejde i Norden og nævnte i denne forbindelse den tanke, der har været fremme — først rejst af den svenske professor Bertil Ohlin — om, at alt, hvad der var blevet opnået inden for det nordiske samarbejde, skulle samles i en stor traktat. Det var det, der blev drøftet på Voksenåsen for et par måneder siden, og ministeren var i den forbindelse inde på de angreb, der var blevet rettet mod ham. Jeg vil gerne for mit vedkommende bekræfte, at de angreb, der i den anledning har været på den højtærede udenrigsminister, for mig at se har været fuldstændig uberettigede. Hvad andet skulle Danmarks udenrigsminister på det tidspunkt svare, end at det var ønskeligt at vente med en endelig beslutning herom, indtil vi havde et noget større overblik, også større overblik over hele vor forhandlingsposition, efter at vi kort tid i forvejen havde indgivet vor anmodning om optagelse i Det europæiske Fællesmarked? Jeg deler helt den betragtning, ministeren gav udtryk for, at der er intet spildt, intet slået i stykker, i den anledning.

Statsministeren advarede i sit indlæg mod at lægge for megen vægt på økonomien i forbindelse med vor eventuelle indtræden i fællesmarkedet. Den højtærede statsminister sagde, at der vil i alle tilfælde blive stillet krav til dansk økonomi. Jeg er på en måde helt enig med statsministeren. Vi har gang på gang fra venstre fremhævet det samme, men det er alligevel sådan, at med

vor indtræden i fællesmarkedet rejser der sig en række særlige problemer, problemer, som — det sagde jeg allerede i mit første indlæg — trænger sig på.

Den højtærede statsminister nævnte i denne forbindelse strukturændringerne i erhvervslivet og kom med den, synes jeg, interessante udtalelse, at det jo dog ville være sådan, at disse strukturændringer var lettere at gennemføre, når vi stod som medlemmer af et stort marked. Også heri er jeg ganske enig, og jeg nævner det kun, fordi det er helt på linje med de synspunkter, som vi fra vor side gennem år og dag har gjort gældende, men ikke kunnet få tilslutning til. Disse udtalelser er noget helt andet end den overdrevne optimisme, hvormed den radikale ordfører udtrykte sig i går — noget helt andet!

Jeg for mit vedkommende har gang på gang sagt, at vi i forbindelse med det, vi står over for, vil få mange vanskeligheder at kæmpe med, og at vi står over for harmonisering, tilpasning — hvad man vil — af en hel række danske forhold til vest-europæisk niveau. Men det, vi fra vor side gang på gang har føjet til, er dette, at der er ikke anden vej, det er her, fremtiden ligger, det er her, Danmarks fremtid ligger. Det må vel for øvrigt også være det radikale partis opfattelse, ellers havde man vel ikke fra radikal side været med til at anbefale, at vi skulle søge ind i den politik, vi nu er enige om.

Hvad i øvrigt angår lovgivningens støtte til de strukturændringer, der trænger sig på, først og fremmest inden for landbrugs-erhvervet, forstod jeg, at den højtærede statsminister delte mine betragtninger. Det er rigtigt, som ministeren sagde — det er heller ikke noget nyt — at tusinder og atter tusinder gennem de sidste år har forladt dette erhverv, og dette er den første fase i strukturændringen; den anden fase må uvægerlig blive, som ministeren også sagde det, et mindre antal brug, anderledes kan det ikke være.

Så mente den højtærede statsminister at kunne fastslå, at jeg — og det var meget enkelt — ville deltage i en lovgivning, i et samarbejde med regeringen om at styrke statens finanser. Her må jeg sige, at jeg synes jo nok, statsministeren er i færd med at tillægge sig den vane at gøre tingene

[Erik Eriksen.]

noget mere enkle, end de vel kan siges at være, og jeg må for at undgå misforståelser sige, at jeg har i hvert fald ikke givet udtryk for nogen som helst trang til at lægge en portion omsætningsafgifter oven på de bestående skatter. Derfor må jeg lige understrege, hvad det er, jeg har sagt. Jeg nævnte først besparelser på de offentlige budgetter. Jeg nævnte nødvendigheden af øget privat opsparring, så at den enkelte borger fik større muligheder for at vælge mellem opsparring og forbrug. Dette kan ske ved en virkelig lettelse af den direkte beskatning ved at erstatte den med afgifter, men afgifter oven på de bestående skatter kan jeg slet ikke tænke mig.

Jeg må for øvrigt sige, at jeg tror, den højtærede statsminister vil komme til at opleve langt større enighed om disse principper mellem oppositionens partier, her tænker jeg på venstre og det konservative folkeparti, end han gav udtryk for at regne med i går. Jeg er helt overbevist om, at oppositionen i langt, langt højere grad har et fælles rodfæstet syn på disse områder, end regeringspartierne indtil nu i hvert fald er nået frem til. Jeg håber virkelig, at oppositionspartierne vil finde lejlighed til at give udtryk eller beviser herfor inden så forfærdelig længe.

Men jeg gentager altså, at det, vi fra vor side har trukket op som linje, er besparelser, det er nedsættelse af de direkte skatter og væsentlig øgede opsparingsmuligheder for private. På dette grundlag, har jeg sagt, er jeg villig til i samarbejde at understrege og være med til at udarbejde de muligheder, som forbrugsbeskatningen måtte byde os. Vi mener, det er ad disse flere veje, vi må søge at sanere, at finde frem til den økonomiske balance.

Hvad statsministeren sagde om boligbyggeriet, om forårets forhandlinger og begivenheder og om huslejen, fik jeg egentlig indtryk af var noget, der var talt ud ad vinduerne eller rettere ind ad vinduerne til hans egne nu forud for kommunalvalgene. Det skal jeg altså heller ikke gøre nogen bemærkninger om.

Den radikale ordfører har jeg heller ikke mange bemærkninger til, men også her må jeg måske for at undgå misforståelser eller for at tydeliggøre sige til ordføreren: min

udtalelse om, at de nuværende radikale ministre ikke kunne have samme politiske autoritet som de herrer Bertel Dahlgaard og Jørgen Jørgensen, rummede absolut intet nedsættende; jeg ville egentlig kun pege på noget ganske selvfølgeligt. Og så var det vel også en kompliment til de to gamle radikale ledere, hvad jeg da ikke håber det ærede medlem vil anke over. Dernæst synes regeringskonstruktionen at bekræfte den opfattelse, jeg har af autoritet. Den ærede radikale ordførers parti måtte i denne situation aflevere noget så centralt som finansministerposten, og man delte undervisningsministeriet. Min kulturelle ven helt fra de unge år, den højtærede kulturminister, synes at være helt umættelig, undtagen hvad angår beskedenhed. Man flytter om på sagområder, så hverken embedsmænd eller vi andre efterhånden er i stand til at finde ud af, hvad det egentlig er, der foregår. På denne baggrund var det, jeg gjorde min bemærkning, men hvis den radikale ordfører vil søge at levere bevis på selvstændig radikal optræden i fremtiden, kan jeg love for, at han ikke vil savne støtte fra oppositionen, i hvert fald ikke fra venstre. Den ærede radikale ordfører sagde for øvrigt slet ikke noget om baggrunden for den fortsatte regeringsdeltagelse, og det var det, der interesserede mig.

Jeg skal slutte med forsvaret og spørgsmålet om fælleskommandoen. Jeg kan i denne forbindelse ikke lade være at nævne de strenge ord til det ærede medlem hr. Per Hækkerup, til Berlingske Tidende og til Aktuelt, hvor den ærede radikale ordfører mente at have sporet, hvad han kalder en partiel formørkelse. Her vil jeg kun sige, at nu har jeg ikke fulgt så nøje med, men var det dog egentlig ikke de radikale, eller skal vi sige dagbladet Politiken, der lagde op til denne debat? Sådan står det i hvert fald for mig, men det skal jeg nu lade ligge. Hvad jeg gerne vil sige, er, at det er nu alligevel ejendommeligt, når man sidder og lytter til en debat om disse ting som i går, at høre, at de radikale nærmer sig de forsvarsmæssige sikkerhedsproblemer ad helt andre veje, end vi andre gør. Vi tænker åbenbart slet ikke i de samme baner, når det gælder om at skabe sikkerhed på disse områder. Vi andre ønsker klarhed, ønsker de nødvendige reformer og dispositioner truffet i rette tid, det vil sige,

[Erik Eriksen.]

inden uro og en mere spændt situation indtræffer og skærper spændingen. Sådan tænker man åbenbart ikke fra radikal side. Den ærede ordfører pegede i går på uroen omkring Berlin og sagde, at det jo ikke var det bedste tidspunkt at forhandle disse ting på, når Tysklandsproblemet var i støbeskeen. Jeg synes, det er en betydelig forskel og en forskel, der åbenbart er mellem det ærede medlems parti og os andre — jeg ser bort fra socialistisk folkeparti.

Må jeg så lige til allersidst sige, at vi var naturligvis meget interesserede, da den højtærede landbrugsminister tog ordet i går for i en kort bemærkning at sige noget om disse ting. Den højtærede landbrugsminister sagde i sin korte bemærkning, at der ingen uenighed var om enhedskommandoen, hverken i den radikale gruppe eller blandt dens ministre. Det kan jeg jo ikke vide noget om, men det må jeg gå ud fra er rigtigt, når ministeren siger det. Men ministeren sluttede så meget bombastisk med at sige — jeg tror, jeg kan citere det ordret —

„Vi vil se resultatet af denne forhandling, før vi tager vort endelige standpunkt.“

Hvis nu resultatet af forhandlingen bliver sådan, at de radikale ikke kan tiltræde — jeg mener, det er en absolut tænkt situation, for jeg kender lidt til radikal politik — men lad os nu forudsætte, at resultatet bliver dette, at man fra radikal side ikke kan tiltræde, hvad sker der så? Hvilke konsekvenser drager man, hvilke konsekvenser får det, ikke for NATO begribeligvis, men radikalpolitisk set? Det synes jeg ministeren undlod at oplyse os om i går.

Poul Møller: Jeg vil gerne helt tilslutte mig de bemærkninger, det ærede medlem hr. Per Hækkerup gjorde til det ærede medlem hr. Aksel Larsen. Jeg synes, det var en både præcis, rammende og rigtig karakteristik, det ærede medlem gav af det ærede medlem hr. Aksel Larsens udtalelser om forsvarsproblemerne, NATO-kommandoen og de andre spørgsmål, der var fremme i går.

Jeg vil dernæst give en undskyldning til det ærede medlem hr. Helge Larsen. Denne undskyldning giver jeg på fleres vegne, fordi

vi har skænket det radikale venstre opmærksomhed i sommerens og eftersommerens løb. Jeg forstår, at det var noget, vi skulle have ladet være med, og jeg forstår også, at det, således som begivenhedsforløbet fandt sted, var noget, vi kunne have sparet os. Men af og til håber man på, at der kan ske visse fornyelser også i radikal politik, og da håbede og troede vi, måske nogle af os lidt naivt, at der var noget undervejs, noget under opsejling, som vi skulle skænke opmærksomhed; men det var der altså ikke, og jeg er tilbøjelig til at tro, at med det, der skete den 7. september, regeringens rekonstruktion, bliver det vel også nogenlunde sidste gang, vi behøver at være opmærksomme på, hvad det radikale venstre vil, når det drejer sig om regeringsdannelse her i landet, og det er dog altid et resultat.

Det ærede medlem gjorde nogle bemærkninger om fælleskommandoen, og den højtærede landbrugsminister gjorde også en bemærkning herom i går, som jeg forstod var en tilslutning til de synspunkter, som det ærede medlem hr. Helge Larsen gjorde gældende her, det vil sige, at man opregner de radikale vilkår for denne fælleskommando. Det ærede medlem hr. Erik Eriksens spørgsmål er naturligvis også mit spørgsmål. Vi må vide, hvad der sker, hvis de radikale vilkår ikke opfyldes.

Men jeg har yderligere et spørgsmål til den højtærede landbrugsminister eller den radikale ordfører, og det er, om ikke alle ministre har tilsluttet sig det forhandlings-tilbud, den danske regering har givet, og som man har offentliggjort, om ikke det er således, at de forhandlinger, der hidtil har været ført — og altså også det tilbud, vi har givet — har haft hele regeringens tilslutning bag sig. Det er jo ikke således, at der kun stilles krav til Danmark. Vi ved, at Danmark, at den danske regering, det danske ministerium, har givet et tilbud, formentlig på alle ministres vegne. Derfor vil jeg gerne spørge den højtærede landbrugsminister, eventuelt den radikale ordfører, om de radikale ministre har accepteret det forhandlingstilbud, som den høje regering har redegjort for bl. a. i sin erklæring sidste dag i august og ved de informationer, vi har fået; eller er det således, at de radikale ministre ikke har accepteret dette forhand-

[Poul Møller.]

lingstilbud? Det beder jeg landbrugsministeren om præcist at svare på her, eventuelt gennem sit partis ordfører.

Også det ærede medlem hr. Iver Poulsen var i går inde på forsvarsproblemerne, og han fandt anledning til at hakke på det konservative folkeparti, fordi vi havde tilsluttet os og var med i forsvarsforliget i fjor forår. Han sagde, at når man én gang havde bøjet sig for radikale betingelser i forsvarssagen, var der ikke mere at gøre. Nu har jeg ikke indtryk af, at det radikale venstres vælgere egentlig mener, at det er os, der har bøjet os for de radikale i forsvarssagen. Det er jo imidlertid således, at det ærede medlem hr. Iver Poulsens parti foreløbig er et forholdsvist beskedent parti, men der kan komme den dag, da det ærede medlems parti vil få indflydelse og vil få et ansvar, og så skal det ærede medlems parti og det ærede medlem tage stilling til, om man først og fremmest skal sikre sig sine egne hænders renhed, altså om håndvasken er vigtigere end at opnå et acceptabelt forsvar. De konservative medlemmer i det høje ting kunne sidste forår have vasket deres hænder og sagt: det vil vi slet ikke være med i; når de radikale skal være med i forsvarsforliget, betragter vi det på forhånd som håbløst at få noget ud af det. Men det var forsvaret ikke blevet bedre af, ærede medlem. Som politiker må man nu engang vælge imellem, om man under de givne politiske forudsætninger vil gøre, hvad man kan for at få det bedst mulige forsvar, eller om man hellere vil rense sig selv og stå som den rene den dag, det går galt for landet. Vi valgte at gøre det, der kunne skabe det bedst mulige forsvarsgrundlag for vore værn i den givne politiske situation, og jeg tror, at det ærede medlem, hvis han engang får ansvaret, vil gøre præcis det samme, fordi det nu engang drejer sig om, hvilke styrker vi kan sætte på benene, og ikke om, hvorvidt vi har vasket vore hænder på Pilatus' vis.

Jeg takker den højtærede statsminister for de bemærkninger, han gjorde vedrørende materielanskaffelser til forsvaret. Jeg forstod på ham, at man ville lægge en anskaffelsesplan for hærens vedkommende på linje med det, der har fundet sted for søværnets vedkommende, og jeg håber, at vi vil blive informeret om denne anskaffel-

sesplan, i hvert fald gennem det udenrigs-politiske nævnets drøftelser; men jeg har indtryk af, at det haster, og jeg vil derfor sætte pris på, at denne redegørelse bliver givet os så hurtigt som muligt, så at vi kan have en orientering om regeringens synspunkter og regeringens hensigter med hensyn til forsvarets materielanskaffelser og dermed om vore muligheder for at få materiel hjælp fra anden side.

Jeg vil også gerne takke for de bemærkninger, den højtærede statsminister gjorde vedrørende civilforsvaret. Jeg er klar over, at det i en forholdsvis kort replik ikke er nemt at give en omfattende redegørelse for civilforsvarets stilling, og jeg tror, det bliver nødvendigt, at vi her i tinget i den nærmeste fremtid beskæftiger os med denne sag og får en speciel redegørelse for hele problemet, eventuelt efter den hjemmel, der er i forretningsordenen til, at ministeren kan give tinget en redegørelse. For det er jo således, at mange har på fornemmelsen, at vi, f. eks. i forhold til et land som Sverige, er meget uforberedte på dette område, og det må være folketingets ansvar at være bekendt med, hvilke foranstaltninger der er truffet og kan træffes til at sikre civilbefolkningen, hvis katastrofen skulle ramme os. Derfor mener jeg, det må være vort ansvar at få en udførlig redegørelse fra den højtærede indenrigsminister herom inden for den nærmeste fremtid.

Den højtærede statsminister var inde på en række økonomisk-politiske problemer. De fleste var jo af mere principiel karakter, således at de ikke giver anledning til megen diskussion. Det var den højtærede statsministers synspunkter, og vi har redegjort for vore synspunkter; at de ikke falder sammen på alle områder, er der jo ikke noget som helst hemmeligt i. Men den højtærede statsminister sagde, at vi må altid gøre, hvad vi kan for at styrke Danmarks økonomi, ikke blot når vi går ind i fællesmarkedet. Det turde siges at være en selvfølge — en selvfølge, som det egentlig burde være overflødig at fremhæve — at alle partier interesserer sig for at styrke landets økonomi, naturligvis. Men når vi har fremhævet dette problem så stærkt nu, højtærede statsminister, er det ikke mindst på grund af, at den høje regerings administration har udsendt en rapport på 700 sider, som

[Poul Møller.]

viser, at 20 pct. af Danmarks industri kommer ud for meget, meget store vanskeligheder ved den beslutning, vi er i færd med at træffe.

Er det da mærkeligt, om vi i oppositionen må beskæftige os særlig med Danmarks erhvervsøkonomiske politik i en sådan situation? Er det da mærkeligt, at vi må være optaget af, hvordan vi kan redde disse 20 pct. eller i hvert fald redde en omstillingsproces, så vi ikke får den arbejdsløshed, som man efter denne chokrapport ellers kunne befrygte? Er det mærkeligt, at vi på nuværende tidspunkt, hvor vi bevæger os ind i helt nye kapitalforhold i Europa, med fri kapitalbevægelse, må interessere os for, hvordan vi kan skaffe kapital, så vore aktieselskaber ikke udsteder aktier til udlændinge, med fare for at vi efterhånden bliver det, som jeg har kaldt et filialsamfund? Den højtærede statsminister kan ikke bebrejde os, at vi på denne baggrund betragter det som særlig vigtigt, at det høje ting kommer til at beskæftige sig med landets erhvervsøkonomiske politik.

Jeg tror godt, jeg forstår hensigten med den højtærede statsministers bemærkninger. Den højtærede statsminister er bange for, at disse præmisser, disse tungtvejende kendsgerninger, chokrapporten, Europamarkedet, skal understrege og nødvendiggøre, at vi her i landet kommer til at føre en mere liberal politik over for opsparring og over for kapitaldannelse. Det er det, den højtærede statsminister er bange for, og derfor vil han forsøge at bagatellisere de beslutninger, vi er i færd med at træffe. Jeg kan godt forstå, at den højtærede statsminister nødigt vil voldtages på denne måde af sine egne præmisser, af sit eget oplæg i den økonomiske debat; men jeg tror ikke, at der er nogen vej udenom: vi må skaffe disse kapitaler.

Den højtærede statsminister har, tror jeg, ret i, at der er sket en tilvækst af kapital i takt med produktionsstigningen; men vi står over for nødvendigheden af en

yderligere tilvækst, og denne tilvækst kan næppe ske tilstrækkelig hurtigt, uden at folketinget, lovgivningsmagten, sikrer særlige foranstaltninger på disse områder. Hvordan det skal ske, har jeg redegjort for i går; det må efter vort skøn indgå som noget centralt i hele den økonomiske politik.

Den højtærede statsminister gjorde nogle bemærkninger vedrørende regeringens overvejelser med hensyn til huslejeprøblemet. Det var karakteristisk for den højtærede statsminister, at han i og for sig kun fortalte, hvilke lejligheder der ikke skulle stige i pris, hvilke lejer der ikke skulle forhøjes; det var de gamle, mere eller mindre saneringsmodne lejligheder, som ikke skulle være med. Nu tror jeg nok, at det egentlig ville have interesseret de fleste noget mere, om den højtærede statsminister havde fortalt, for hvilke lejligheder lejen skulle forhøjes. Det er jo faktisk det, der optager folk, i hvert fald i storbyerne, og det er vel det, en regering må gøre rede for her under åbningsdebatten eller i hvert fald snarest muligt.

Men nu ved vi altså, at man vil fritage de dårligste boliger for lejeforhøjelse, og det kan der ikke blive megen politisk strid om, og vi har måske lov til deraf at drage den modsætningslutning, at de bedre boliger, dem, der ikke er dårlige, vil man ikke fritage for visse forhøjelser, og så kan man diskutere, om det skal ske over skatterne eller ved almindelige lejeforhøjelser eller måske gennem en kombination som den, regeringen foreslog i 1957.

Jeg henstiller endnu en gang til den høje regering, at den gør sig sin huslejepolitik klar så hurtigt som muligt, hvis den mener, der skal ske ændringer i huslejepolitikken, inden huslejeloven udløber, så vidt jeg husker i 1964. Jeg beder om, at man gør sig det klart så hurtigt, at det kan indgå i vælgernes overvejelser inden den 6. marts, så de ved, hvor regeringen og hvor partierne står i denne sag.

Spørgsmålet om overskuddet på stats-

[Poul Møller.]

finanserne optog som sædvanlig den højtærede statsminister, og han gav nu en ny motivering for, hvorfor man skulle have et overskud. Han henviste til forårets begivenheder og sagde, at det var netop lykkeligt i foråret, at der var blevet ført en overskuds-politik, for så havde vi noget at sætte til af. Nu har jeg prøvet på at sætte mig ind i hele den finanspolitiske overskudsteori gennem mange år, og jeg har prøvet på at læse mig frem til ideen og meningen med den, men jeg har aldrig læst i hvert fald nogen teoretiker eller politiker, der har fremsat teoretiske betragtninger over dette emne, og som har hævdet, at man skal have overskud, for at man midt under en højkonjunktur, når det hele går godt og der er fuld beskæftigelse, skal vælte overskuddet ud i form af fornyet købekraft. Jeg har aldrig hørt den teori fremsat som en begrundelse, før jeg nu hører den fremsat af den højtærede statsminister som en begrundelse for overskudspolitikken. Dermed falder lord Keynes ned ad trapperne, så er han færdig, og ham behøver vi ikke at diskutere alvorligt her i tinget, for ham har den højtærede statsminister aflivet fuldstændig med sine betragtninger i går.

Går det da an at knæsette overskudspolitikken på den måde og sige, at vi skal bevare overskuddet og samle det op, for at vi i højkonjunktoren kan sætte det over styr? Jeg ser, at den højtærede økonomiminister morer sig, jeg tror den højtærede økonomiminister er klar over, at han i hvert fald aldrig, hvis han havde magt til det, ville gå ind for en sådan anvendelse af overskuddet; det havde han desværre ikke i foråret, og det er der andre end ham der beklager. Men se, højtærede statsminister, det er netop denne, om jeg så må sige dialektiske anvendelse af overskudsteorien — at overskuddet snart skal bruges til det ene og snart til det andet, snart til nye statsudgifter, snart til at spare på befolkningens vegne, snart til at sætte ind mod højkonjunktoren, snart til at sætte ind mod lavkonjunktoren — det er hele denne glidende teori, denne elasticitet, som gør, at vi fra vor side er så uhyre betænkelige ved at udstyre regeringen med nye overskud.

Så kan ministeren hævde, som han også sagde til mig: hvad skulle vi gøre i foråret?

Jeg tror, at det trods alt ville være en sundere økonomisk politik, hvis man står over for udgiftsstigninger på 600-700-800 mill. kr., som man gjorde det i foråret, om man havde henvendt sig til folketinget for at skaffe dækning for disse 600-700-800 mill. kr. Jeg tror, at det trods alt skaber en bedre afvejning af forholdet mellem indtægter og udgifter i den offentlige økonomi, hvis man henvender sig til folketinget, når man står over for så store udgiftsbevillinger som dem i foråret. Derfor foretrækker jeg, selv om det havde været vanskeligt at komme igennem dermed i en sådan situation, at man havde tvunget regeringen til ikke blot at komme med udgiftslove, men også at komme med forslag om, hvordan man skulle skaffe pengene i den pågældende situation. Jeg tror egentlig, at landbrugsordningerne var blevet meget bedre og mere langsigtede, om man havde tvunget regeringen til at komme til folketinget med skattelove; så tror jeg, man havde ført en rigtig prispolitik, i stedet for bare at give tilskud til landbruget. Det var, ligesom tilskuddene ikke kom til at slå befolkningen, for pengene var jo i statskassen; der var et overskud, de var inddraget forinden. Havde man stået over for valget mellem tilskud betalt med ny skatteforhøjelse eller en prisforhøjelse, havde vi fået en reel drøftelse af det betimelige i at vælge den ene eller den anden vej.

Nu bebudede den højtærede statsminister jo nye afgifter. Jeg forstår altså, at Politiken havde ret i sine spådomme i går morges, og jeg ser også i Politiken i dag, at den højtærede handelsminister stort set har placeret sig på den samme linje, som Politiken gjorde i går, og vi må derfor gå ud fra, at der i den nærmeste fremtid vil komme de foranstaltninger, som den højtærede statsminister ikke ville røbe i sin åbnings-tale for folketinget. Det bliver altså de gamle travere, og vor stilling til denne klassiske eller trivielle form for stadige skatteforhøjelser, der lægges oven på de gamle skatter, kender den højtærede statsminister. Det fremgik også af hans svar til mig, at han var klar over vor stilling til dem.

Den højtærede statsminister var utilfreds med, at vi vil kræve kildeskatkontoret beskæftiget med andre problemer, men det skal han ikke være utilfreds med. Vi mener

[Poul Møller.]

faktisk, at det er så dygtige embedsmænd, der er sat på denne opgave, at deres kræfter kunne bruges til noget bedre end til det, som det ene regeringsparti har kaldt for ganske uaktuelt, en opgave, der ikke foreligger til løsning foreløbig, medens der derimod fra i hvert fald 3 partiers side er tilkendegivet et ønske om efterhånden at lægge skattebyrden fra de direkte skatter på indkomst, på arbejde og på opsparing over til afgifter på forbruget; derfor måtte man hellere være optaget af dette problem og koncentrere sine skattepolitiske bestræbelser herom. Når vi har foreslået denne standsning af kildeskatkontorets virksomhed, skyldes det også, at den højtærede finansminister straks efter sin tiltræden har meddelt, at han ikke ønsker at fortsætte med de møder med erhvervene om kildeskatproblemerne, som hans forgænger afholdt. Og deri ligger, så vidt jeg kan skønne, en tilkendegivelse af — eller jeg er ikke kloge, end at jeg troede, det var en tilkendegivelse af — at regeringen ikke foreløbig havde noget at meddele erhvervene vedrørende denne sag.

Jeg skal da til sidst sige til den højtærede statsminister og til regeringen, at den bør gennemlæse de synspunkter, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen og jeg gjorde gældende i går vedrørende landets politiske stilling og den økonomiske situation, og fordybe sig i disse synspunkter, fordybe sig i disse betragtninger over, hvordan vi kommer frem til en langsigtet politik, der er i overensstemmelse med den udfordring, som fællesmarkedet stiller os over for, og kan sikre os imod det chok, som chokrapporten delvis forudsiger. Det er den økonomiske politiske opgave, og når regeringen har sat sig ind i vore tanker — vi forlanger ikke, at den skal tænke så hurtigt, at den allerede i går kunne have gjort det — men når den har fået sat sig ind i disse tanker, håber vi på en frugtbar drøftelse heraf i tinget og på en frugtbar forhandling med gode resultater.

Helge Larsen: Jeg takker den højtærede statsminister for det svar, jeg modtog i går på et spørgsmål, jeg havde stillet om, hvorledes det gik med forberedelserne til opstillingen af en FN-beredskabsstyrke. Jeg

håber, at vi måske allerede i dette folketingsår kan se dette spørgsmål løst.

Den højtærede statsminister var lidt skuffet over, at de ærede ordførere ikke havde sagt mere om hjælpen til udviklingslandene. Jeg kan for mit vedkommende sige, at det fandt jeg egentlig ikke nogen anledning til, for dette spørgsmål vil jo komme til særlig debat i tinget i næste uge, men jeg vil da gerne føje til, at der i mit parti er absolut velvilje over for en væsentlig forøgelse af den danske indsats for hjælp til udviklingslandene. Det skal ikke fra min gruppes side mangle på tilslutning og vilje til at nå meget store resultater. Jeg kan føje til, at vi jo betragter det sådan, at netop et land som Danmark — som andre små lande, der ikke er belastet med en kolonial fortid — måske har ganske særlige forpligtelser, ganske særlige opgaver at løse på dette område.

Må jeg gøre en bemærkning til om denne hjælp til udviklingslandene og gøre det i forbindelse med drøftelserne af fællesmarkedsproblemerne og markedsproblemerne i det hele taget. Jeg finder det rigtigt, at man under alle disse forhandlinger og under en kommende opbygning af disse markedsorganisationer har for øje, at vi udadtil, over for verden uden for markedsområderne, fører en sådan handelspolitik, at den ikke kommer til at virke generende for den økonomiske udvikling, som netop skulle ske i udviklingslandene. Der kan ligge en risiko her. En sammenslutning af stærkt industrialiserede lande vil kunne medføre, at netop udviklingslandene på dette område bliver stillet måske vanskeligere, end de er nu.

Og må jeg så i denne forbindelse, da jeg nu taler om disse problemer, gøre en enkelt bemærkning til det ærede medlem hr. Erik Eriksen. Jeg tror, at der forelå et par misforståelser, som det vil være rigtigt at få bragt ud af verden. Det er min opfattelse, at det ikke er fællesmarkedets dannelse i sig selv, der har generet det danske landbrug væsentligt. Det, jeg gjorde opmærksom på i går, og som jeg stadig finder er rigtigt, er, at det er fællesmarkedets landenes subsidiepolitik, som har skabt de store vanskeligheder hidtil for det danske landbrugs afsætning.

Jeg forstod, at det ærede medlem hr.

[Hølge Larsen.]

Erik Eriksen havde fået den opfattelse, at jeg skulle have givet udtryk for en vis optimisme i forbindelse med fællesmarkedet. Jeg forstod ikke helt bemærkningen. Optimisme nærede jeg i den forstand, at jeg selvfølgelig altid vil betragte en markedsdannelse, hvor større markeder er sluttet sammen, som et skridt i retning af en liberalisering af handelen. Derimod gjorde jeg opmærksom på, at når det ærede medlem hr. Erik Eriksen nævnte, og har sagt ved adskillige lejligheder, at fremtiden ligger i fællesmarkedet, så stiller jeg mig noget skeptisk heroverfor, hvis man ikke tager i betragtning samtidig, at der ved en eventuel dansk tilslutning til fællesmarkedet også sker en tilslutning til fællesmarkedet af England og en associering eller en anden form for tilslutning af de øvrige medlemmer inden for EFTA. Det, jeg gjorde opmærksom på, og som jeg gerne vil gentage, er, at der ikke er de store afsætningsmuligheder inden for de nuværende fællesmarkedslande for det danske landbrug, og de mange betænkeligheder, der rejser sig med hensyn til de indvirkninger, som tilslutning til fællesmarkedet vil have på mangfoldige områder. Det var derfor, jeg i går anbefalede, at man så indgående og så stærkt som muligt klarlægger og undersøger alle disse problemer i den kommende vinter, og at vi fra det høje tings side gør, hvad vi kan for at lette overgangsvanskeligheder og tilpasningen for det danske erhvervsliv, såvel landbruget som byerhvervene.

Må jeg så lige gøre en enkelt bemærkning til et par punkter i det ærede medlem hr. Poul Møllers tale; det er et par punkter, som blev nævnt i går. Det ene var spørgsmålet om et 8. skoleår. Det ærede medlem hr. Poul Møller udtrykte jo megen sympati for tanken om at gøre det 8. skoleår obligatorisk, men føjede naturligvis til — og det må man jo gøre, når man kender forholdene — at der ikke er muligheder foreløbig for at gennemføre noget sådant. Jeg vil gerne, for at der ikke skal opstå nogen misforståelse med hensyn til, hvordan mit partis stilling er, sige, at for os er det afgørende i uddannelsesproblemerne, at vi for de unge, som ikke går eksamensvejen, realskole eller gymnasium, skaber uddannelsesmuligheder, så de har en, jeg vil sige

10-årig uddannelsesramme, altså en uddannelsesmulighed i det 8., 9. og 10. år, en uddannelsesmulighed, som er bedst muligt indpasset i hele uddannelsesmønstret for den tekniske og faglige uddannelse eller de mange andre uddannelsesformer, der foreligger. Det er det afgørende for os. Vi ønsker, at der skal være frie muligheder for denne undervisning og disse uddannelsesformer efter det 14. år, altså efter det 7. skoleår, og derfor ønsker vi ikke det 8. skoleår — hvis det engang bliver gjort obligatorisk, og det gør det jo formentlig — knyttet direkte til den undervisning, som der er nu i de 7 skoleår med undervisningspligt. Vi ønsker det netop knyttet til hele det system, som vi håber det skal lykkes at bygge op for unge fra ca. 14 år og frem til det 17. år, sådan at der er givet både dem, der søger uddannelse i eksamensskolen, og dem, der ikke gør det, adgang til den fulde uddannelse og den bedst mulige undervisning.

Så gjorde det ærede medlem hr. Poul Møller også et par bemærkninger om folkepensionens nedslagsregler, og jeg synes, der skal føjes et par ting hertil. Det ærede medlem nævnte disse som eksempel på, hvorledes man kunne fremme opsparingen, og det er naturligvis noget, som må indgå i sådanne overvejelser. Jeg må dog gøre opmærksom på én ting, fastholde et principielt synspunkt, som jeg i hvert fald finder man ikke skal overse, og det er, at folkepensionen jo først og fremmest er tænkt som og skal være en hjælp til de medborgere, som, når de ikke længere kan arbejde og når folkepensionsalderen, skal være sikret rimelige vilkår. Det sociale sigte er og må være hovedsigtet med folkepensionen; det må ikke glemmes. Men når det er sagt, vil jeg naturligvis gerne tilføje, at hvad man i øvrigt vil kunne gøre for at knytte opsparringsordninger dertil, har mit partis fulde interesse. Vi har i vort nye arbejdsprogram rent principielt nævnt muligheden for en forsikringsmæssig overbygning på folkepensionen.

Ja, så må jeg vist gøre endnu et par bemærkninger til det ærede medlem hr. Poul Møller. Det ærede medlem hr. Poul Møller undskyldte her i dag på egne og flere konservative medlemmers vegne, at de havde vist mit parti så megen opmærksomhed. Det er en misforståelse at tro, at jeg i

[Hølge Larsen.]

mine bemærkninger i går gav udtryk for utilfredshed med denne store opmærksomhed. Jeg takkede tværtimod, fordi man havde vist os en sådan sommeren igennem, fordi det så fremragende understregede mit partis centrale placering. Og når det ærede medlem hr. Poul Møller nu siger, at det vil han gerne undlade i fremtiden, ja, så må jeg sige, at så gør det ikke så forfærdelig meget indtryk på mig, for jeg ved jo, at den gamle Adam sidder dybt i os alle.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen havde også et par bemærkninger at gøre i denne forbindelse om de afgåede radikale ministre og fremhævede, at det ærede medlem med sine bemærkninger netop havde villet anerkende de afgåede ministre. Jeg takker i høj grad for, at dette er blevet understreget. Det er da godt, denne anerkendelse kommer, sent er bedre end aldrig; det har jo ikke just været anerkendelse, de to tidligere ministre, Jørgen Jørgensen og Bertel Dahlgaard, har kunnet høste i venstrepressen i det sidste år. Men nu forstår jeg, at anerkendelsen er kommet — sent — og jeg takker derfor. Jeg håber, at den også må overføres til kommende radikale ministre.

Må jeg så i øvrigt sige til det ærede medlem hr. Erik Eriksen, at spørgsmålet om, hvilken indflydelse radikale ministre og det radikale venstre har, ja, det vil jeg forfærdelig gerne diskutere med det ærede medlem ved senere lejligheder, og det bliver der jo også adgang til. Jeg ved ikke, om jeg tør bruge et udtryk, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen tidligere har brugt. Det kan lyde lidt prætentivt, men jeg tillader mig alligevel at bruge det, og det er et udtryk, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen med sit store kendskab til og sin interesse for nordisk samarbejde har hentet fra Ibsen, et udtryk fra Peer Gynt: „Vi mødes ved næste korsvej, Peer“. Når jeg siger, det er prætentivt af mig at bruge det, er det af den grund, at når man siger det sådan, er jeg i knappetøberens og det ærede medlem hr. Erik Eriksen i Peer Gynts situation.

Ja, så har jeg vist blot tilbage at gøre et par bemærkninger om spørgsmålet om fælleskommandoen. Jeg vil i og for sig gerne gentage, hvad jeg sagde i går: at vi har jo i NATO en fælleskommando eller en enheds-

kommando og har haft det igennem mange år. Hvad der er tale om nu, er forhandlingen om en nyordning specielt vedrørende Østersøområdet og Slesvig-Holsten, og for mig at se er der her nogle enkelte afgørende punkter, som jeg fremhævede i går, og som jeg gerne vil gentage.

Jeg finder, det er vigtigt, at Danmark også under en ny fælleskommando kan opretholde sin klart definerede politik gående ud på, at danske styrker ikke atombevæbnes, og at der ikke findes atomvåben på dansk territorium. Jeg mener også, det er rigtigt, at der under sådanne forhandlinger og sådanne nyordninger ikke sker en beskæring i Danmarks suveræne ret — så lidt som i andre landes suveræne ret — til at afgøre, hvornår vi skal betragte os som værende i krig, så en eventuel nødsituation ikke kan påberåbes til at iværksætte fælleskommandoen. Det har jeg nævnt som væsentligt og centralt for mig, og jeg kan tilføje, at når resultatet af de forhandlinger foreligger, skal også jeg tage stilling hertil.

Jeg blev direkte spurgt, hvorledes de radikale ministres stilling var, og jeg kan svare, at de radikale ministre har givet tilslutning til, at forhandlingerne føres. Regeringen har opstillet et grundlag, som vi synes forhandlingerne kunne føres på, og for os er det selvfølgelig, at vi ser forhandlingernes forløb og resultat, før vi tager endeligt standpunkt.

Må jeg så lige til allersidst gøre endnu et par bemærkninger til den højtærede statsministers åbningstale. Det blev sagt i går af det ærede medlem hr. Erik Eriksen og det ærede medlem hr. Poul Møller, at det var en åbningstale, der var — det ærede medlem hr. Poul Møller sagde: det store intet, og det ærede medlem hr. Erik Eriksen, at det var en blandet ret. For mig at se er disse vurderinger ikke rigtige. Ved en gennemgang af den udførlige åbningstale vil man se, at der er peget på mange problemer, som skal løses, og givet anvisning på løsning af en række af dem. Man kunne så måske, når man fra oppositionens side fandt, at denne åbningstale var, som man siger den var, have ventet, at det ærede medlem hr. Erik Eriksen og det ærede medlem hr. Poul Møller havde haft nogle skarpere, konciserede anvisninger; det synes jeg i og for sig ikke

[Helge Larsen.]

Jeg fandt i deres taler. Jeg beklager det ikke, tværtimod synes jeg i og for sig, det er en værdifuld ting, for det betyder vel, at samarbejdsmulighederne i tinget mellem regeringspartier og opposition efter denne åbningsdebat er bedre, måske tør jeg også sige større, end de var i forrige samling. Hvis jeg har ret i denne vurdering og denne formodning, er jeg særdeles glad og tilfreds dermed, fordi jeg netop anser det for meget vigtigt, at man på baggrund af de vanskeligheder, vi står over for i økonomisk henseende, og de store problemer, vi skal have løst i forbindelse med markedsforhandlingerne, kan etablere et samarbejde mellem demokratiske partier om løsningen af disse opgaver.

Aksel Larsen: Det er af socialdemokratiets ærede ordfører, hr. Per Hækkerup, blevet bebrejdet mig, at jeg i min tale i går praktisk talt ikke har beskæftiget mig med oppositionen til højre i salen, men kun med regeringen og regeringspartierne, især socialdemokratiet. Hvis denne vurdering af min tale skulle være rigtig, beklager jeg meget, at jeg lever i en vildfarelse, når jeg tror, at den åbningsdebat, vi har her i tinget, og som undertiden er spændende, undertiden ikke er spændende, den har vi på grundlag af statsministerens åbningstale for at diskutere regeringens politik, regeringens fremlagte planer, og i denne situation, hvor der er sket en rekonstruktion af regeringen og en rekonstruktion af regeringsaftalen mellem de to regeringspartier, må man naturligvis også diskutere dette spørgsmål: selve regeringens grundlag. Jeg troede — og jeg tror det for øvrigt fortsat, så jeg anser det ikke selv for en vildfarelse, men det gør det ærede medlem hr. Per Hækkerup altså — jeg tror, at dette må være meningen med debatten her, og derfor synes jeg, det er ganske naturligt, at ikke blot jeg, men også alle andre ordførere fortrinsvis har beskæftiget sig med den højtærede statsministers åbningstale, med regeringens politik, med regeringens planer.

Det er dog ikke rigtigt, at jeg ikke har beskæftiget mig med oppositionen til højre i salen; men jeg kunne jo ikke ofre den mere opmærksomhed, end dens mangel på politik gjorde rimeligt; det har jeg sagt i

min tale, og jeg må tilføje, at efter det, der i dag er sagt af det ærede medlem hr. Erik Eriksen og det ærede medlem hr. Poul Møller, har jeg faktisk ikke synderligt mere at sige til disse partier, måske nok lidt om disse partier, men det bliver om deres forhold til regeringen og om spørgsmålet samarbejdsvilje og samarbejdsudsigter.

Den højtærede statsminister fandt, at regeringen stod ret fint i lakken, for venstre og de konservative havde beskyldt regeringen for socialisme, Aksel Larsen havde beskyldt regeringen eller dens program for total mangel på samme, og så så det jo ret godt ud. Jeg må sige til den højtærede statsminister, at det er en misforståelse; det tror jeg slet ikke jeg har udtalt mig om, eller rettere sagt, det ved jeg at jeg ikke har udtalt mig om, for mod min sædvane havde jeg manuskript til min tale, og jeg har ikke kunnet finde noget deri om, at jeg har bebrejdet regeringen, at der ikke var socialisme i dens program. Det, jeg har gjort, er, at jeg har konstateret, at socialdemokratiet ganske åbenbart har opgivet eller har slækket på en væsentlig del af de vigtigste punkter, som blev vedtaget i arbejdsprogrammet på socialdemokratiets kongres, mod til gengæld at få indrømmelser på det militære område fra det radikale venstres side. Dette har den højtærede statsminister fornuftigvis ikke bestridt, han er jo en fornuftig mand, men det forsøgte altså det ærede medlem hr. Per Hækkerup at bestride, og det tror jeg ikke han skulle have gjort, ikke for min skyld, men for sin egen skyld.

Den højtærede statsminister beklagede, at ingen havde været inde på det, han havde sagt i åbningstalen om, at der må fremskaffes byggegrunde til boligbyggeriet. Jeg erkender, at det burde jeg have beskæftiget mig med, men jeg har jo anledning til at gøre det nu, og jeg kan da sige, hvad der er almindelig bekendt fra sidste folketingsår, at efter mit partis mening kan tilstrækkelige og tilstrækkeligt billige byggegrunde fremskaffes ved, at vi får en lovgivning, som muliggør det for kommunerne, og som giver kommunerne pligt til at erhverve jord til byggegrunde, som giver kommunerne forkøbsret til jord, der nu eller inden en nogenlunde overskuelig fremtid kan anses for at blive egnet til bygge-

[Aksel Larsen.]

grunde. Vi er af den mening, at sådan jord eller sådanne byggegrunde bør kommunerne kunne erhverve til jordens vurderingspris, hvorved man jo ikke går nogens interesser for nær — og slet ikke foretager ekspropriation. Og vi er af den mening, at sådanne byggegrunde derpå af kommunerne ikke bør sælges, men stilles til rådighed på jordrentevilkår.

Den højtærede udenrigsminister har ikke gjort noget som helst forsøg på at bestride eller afsvække, hvad jeg sagde om fællesmarkedet og om Danmarks udsigter i fællesmarkedet, således som vi kan bedømme dem nu, hvor vi har fået de 700 sider chokrapport. Jeg kan jo kun tage det som udtryk for, at den højtærede udenrigsministers meninger om det spørgsmål nok ikke står så forfærdelig langt fra mine, selv om jeg er ganske klar over, at han har langt større håb om indrømmelser på de forskellige prekære punkter, end jeg mener at kunne have.

Den højtærede udenrigsminister havde ikke et ord at sige i anledning af min, skal vi sige bebrejdelse imod ham for det hastværk, han havde den 4. august, hvor han ikke ville vente bare 3 uger med afstemningen om beslutningen angående fællesmarkedet. Jeg gjorde dér opmærksom på, at den højtærede udenrigsminister jo måtte vide — for telegrammet var kommet allerede tidligt på eftermiddagen — at fællesmarkedets ministerråds formand, den tyske minister Erhard, havde erklæret, at det kunne ikke falde dem ind at holde råds-møde om Danmarks og Englands ansøgninger før i slutningen af september. Da argumentationen var, at vi absolut måtte tage stilling den 4. august, for ellers kunne vor ansøgning ikke blive behandlet samtidig med Englands, var det altså i virkeligheden ikke nogen begrundelse for hastværket, den kunne være blevet behandlet samtidig med Englands, også om den først var blevet indgivet, skal vi sige den 15. september.

Den højtærede udenrigsminister bekræfter jo stort set min skildring af, hvad der skete på Voksenåsen, men han mener ikke, det er rigtigt, hvad jeg har sagt om, at forhandlingerne nok bliver ført med England førend med Danmark. Ja men jeg vil

slet ikke bestride, at i det øjeblik man har haft det første forhandlingsmøde og den første forhandlingskontakt, er forhandlingerne optaget, og selv om der så kommer en pause på 6-8-10 måneder, er de ikke afbrudt — formelt. Formelt er forhandlingerne mellem Danmark og de seks i gang.

Jeg har blot indtryk af, at man fra de seks er interesseret i at føre forhandlingerne med England, før man for alvor tager fat på realitetsforhandlingerne med Danmark, og det er det, jeg har sagt. (*Afbrydelse af udenrigsministeren* [J. O. Krag]). Ja, det vil tiden vise, siger den højtærede udenrigsminister, og han har så evindeligt ret.

Videre siger den højtærede udenrigsminister, at vi vil jo blive orienteret og få lejlighed til at fremføre vore synspunkter over for de seks angående landbrugsordningen. Ja, det stemmer ganske overens med, hvad jeg har sagt, da jeg citerede Couve de Murvilles og Mansholts udtalelser og efterlyste et dementi fra den højtærede udenrigsminister af udenrigsministeriets optimistiske meddelelse om, at Couve de Murvilles afvisende erklæring betød velvilje. Det er sagt, at vi skal nok få at vide, hvad der er besluttet, sådan at vi kan tilpasse os de vilkår, der kan følge af de seks' beslutninger; det er sagt bl. a. af Mansholt. Ja, det er da klart; vi kan fremføre vore synspunkter, vi kan sende et brev til dem hver eneste dag, hvis vi vil. Om de tager hensyn til det, er noget ganske andet, og her siger den højtærede udenrigsminister, at hvis de ikke tager hensyn til vore synspunkter, har det hele jo ingen mening. Jeg er ganske enig.

Det ærede medlem hr. Per Hækkerup ville manuducere mig om, hvad der er halvdelen, og hvad der er et flertal i tinget. Jeg ved meget vel, at socialdemokratiet har 77 medlemmer her, og at vi har 11 medlemmer; det er tilsammen 88. Jeg ved meget vel, at det ikke er flertallet. Jeg ved også meget vel, at socialdemokraterne plus de radikale 11 medlemmer heller ikke er flertallet. Jeg ved imidlertid også, at i de fleste indenrigspolitiske spørgsmål er det ikke 179 medlemmer af det høje ting, der stemmer, men 176. Det vil altså sige, at de 88 er akkurat halvdelen. Det udelukker altså ikke, at der var en mulighed for, hvis 88 medlemmer af tinget er enige om,

[Aksel Larsen.]

at nu skal der ske noget med nationalbanken, at så kunne der gennemføres noget. Men når man slutter aftale med de radikale 11 medlemmer om, at der må ikke ske en sådan ændring, en ændring, som er ønsket af socialdemokratiets kongres, har man i hvert fald sikret, at en sådan ændring ikke kan ske, for socialdemokratiets og de radikales 88 plus venstres og de konservatives medlemmer er absolut flertal i dette ting. Og det har man dog sikret ved det afsnit i aftalen.

Det ærede medlem hr. Per Hækkerup siger, at der står ikke noget som helst noget sted om, at socialdemokratiet har givet tilsagn om voldgift i fagretlige spørgsmål, og han forlanger dokumentation af mig. Det synes jeg det ærede medlem selv skulle være med til at levere. Samarbejdsaftalen mellem de to regeringspartier har mig bekendt ikke været offentliggjort i sin fulde ordlyd, så vi ved altså ikke, hvad der ordret står i den. Lad os få den offentliggjort, så kan vi se. Man kan ikke forlange af os, at vi skal dokumentere noget fra en hemmeligholdt aftale. Jeg bygger i det væsentlige på, hvad der har været offentliggjort i dagbladet Aktuelt, men jeg bygger naturligvis også på, hvad der har stået i andre dagblade.

Her står jeg med Politiken for lørdag den 30. september, hvor man har en meget stor artikel, der gennemgår og til dels kommenterer samarbejdsaftalen mellem socialdemokratiet og det radikale venstre. Heri står følgende — jeg beder om tilladelse til at citere —:

„Voldgift nævnes ikke direkte, men det siges i krav til revision af den arbejdsretlige lovgivning, at arbejdskonflikter af samfundsødelæggende karakter må, hvis de ikke forebygges af parterne selv, hindres eller standses ved samfundets indgriben.“

Jeg tager da ikke fejl, når jeg siger, at det er jo Bertel Dahlgaards linje, som vi alle kender, og som venstre og de konservative gang på gang har bebrejdet de radikale at de ikke har stået ved i praksis, f. eks. i fjor, så jeg tror — med det forbehold, at jeg ikke kender ordlyden af samarbejdsaftalen — at jeg dog har givet dokumentation for, at

jeg havde ret til at udtale mig, som jeg gjorde: at man har en aftale om, at man skal nærme sig noget, som måske ikke direkte er tvungen voldgift, men dog er det indirekte. Om det så bliver gennemført, ved jeg naturligvis ikke noget om. Jeg talte kun om, hvorledes samarbejdsaftalen forholdt sig til bl. a. socialdemokraternes og de radikales hidtidige politik og anskuelse.

Fælleskommandoen. Det ærede medlem hr. Per Hækkerup citerede fra min tale i går, hvor jeg har sagt, at enhver militærsagkyndig af erfaring ved, at kommer hærstyrkerne under tysk kommando, vil danske soldater i krigstilfælde — og det er jo det eneste tilfælde, hvor fælleskommandoen skal træde i kraft, hævder man — blive trukket syd for Kielerkanalen. Der var slet ikke noget ondt i at sige, at man hævder, at det er det eneste tilfælde, hvor fælleskommandoen skal træde i kraft, for man hævder fra regeringspartiernes side, at det kun er i krigstilfælde. Og så må det dog være mig tilladt at gøre opmærksom på det og sige, at netop det gør mig ekstra betænkelig, for jeg ønsker ikke, at danske soldater i krigstilfælde skal trækkes syd for Kielerkanalen.

Så vil det ærede medlem have dokumentation for, at det ved enhver militærsagkyndig af erfaring. Den dokumentation skal jeg gerne give. Der har nemlig været nogle hærmanøvrer i Slesvig-Holsten, og det var før disse manøvrer udtrykkeligt aftalt, at danske soldater heller ikke under disse manøvrer måtte komme syd for Kielerkanalen, men de tyske chefer kommanderede dem alligevel syd for Kielerkanalen uden at tage hensyn til de danske befalingsmænds protester, og det førte til, at en kommanderende general i Jylland stillede i udsigt, at hvis der kom fælleskommando for hærstyrkerne og de kom under tysk overkommando, ville han ikke kunne fortsætte inden for forsvaret, for han vidste, hvad det ville betyde i krigstilfælde for danske soldater: de ville blive trukket syd for Kielerkanalen, og med den moderne krigsteknik ville de ikke have nogen chance for at komme nord for Kielerkanalen igen; de ville være prisgivet. Enhver militærsagkyndig ved, at de pågældende manøvrer gik på den måde, at de tyske kommandanter var så illoyale med hensyn til den

[Aksel Larsen.]

før manøvrerne trufne aftale, og det giver en vis forståelse af, hvad der kan ske, hvis vi får fælleskommandoen.

Om fælleskommandoen siger det ærede medlem hr. Helge Larsen, at der er ikke noget særlig farligt i den, for vi har fælleskommando i NATO. Ja, det har vi, men dog med en mængde forbehold, og hvis vi får en speciel fælleskommando med Tyskland, får det straks en helt anden karakter. Det er det, jeg har forsøgt at forklare således, at jeg troede, det ærede medlem kunne forstå det.

Det ærede medlem hr. Per Hækkerup citerede fra min tale i går. Nu er fortrykket af Folketingstidende jo ikke kommet, men da han ikke var helt glad for, at jeg ikke havde været til stede, mens han talte i går, kan jeg berolige ham med, at jeg havde bedt mine partifæller gøre notater til mig af, hvad der blev sagt. Jeg kunne ikke være til stede, dels fordi den oprindelige plan var blevet ændret, således at statsministeren og udenrigsministeren skulle svare allerede i går umiddelbart efter ordførertalerne, og så havde jeg overvundet min naturlige utilbøjelighed og besluttet, at jeg ville aflevere mit manuskript i forvejen, for at statsministeren kunne have skriftligt, hvad jeg ville sige. Det var jeg ikke færdig med, da mødet begyndte. Det kan være min fejl, men jeg er jo ikke så godt kørende — og det er mit parti heller ikke — at jeg kan holde sekretær. Derfor sad jeg og skrev min tale færdig, medens det ærede medlem hr. Per Hækkerup talte. Derpå fik den højtærede statsminister mit manuskript, og det mener jeg er grunden til, at det ærede medlem hr. Per Hækkerup er i stand til at citere ordret, hvad jeg sagde, så han skal ikke være vred over, at han har fået denne mulighed, som altså kun skyldtes, at jeg ikke var til stede, da han talte. Jeg skal tillade mig at citere, hvad jeg sagde:

„Dette er imidlertid ikke alt. Der er også, formentlig efter anmodning af

NATOs overkommando, iværksat såkaldt skærpet alarmberedskab for det danske militære forsvar. Som begrundelse herfor angiver man den spændte situation i Berlin, om hvilken jeg må gentage, at det jo i virkeligheden ikke er spørgsmålet om Berlin, der er så stor strid om, men spørgsmålet om den faktiske grænse-
dragning i Centraleuropa. Det berettiger i hvert fald hverken skærpet alarmberedskab eller ekstra militærbevillinger i Danmark, medmindre der herhjemme skulle være folk med indflydelse, der tænker på dansk intervention med militære midler på Vesttysklands side, og det er der vel dog ikke.“

Det var, hvad jeg sagde, og det var, hvad jeg mente. Jeg søger, om jeg kan finde en fornuftig forklaring på et skærpet alarmberedskab og på en øget militærbevilling, men jeg kan ingen finde, og så siger jeg: den eneste hypotetiske forklaring, jeg kan finde, er den, at der skulle være folk med indflydelse herinde — det kan f. eks. være en general, som er medlem af det konservative folkeparti — som tænker på intervention af danske tropper i Tyskland. Men jeg tror det ikke; jeg tror ikke, at selv militære fagfolk herhjemme tænker på noget sådant. Det var altså det, jeg sagde, og det behøver det ærede medlem hr. Per Hækkerup ikke at være pikeret over.

Det ærede medlem ankede over, at jeg har sagt, at regeringen i stedet for dette militære alarmberedskab og forøgede militærbevillinger burde gøre en indsats for at fremme forhandlinger om Berlin og om andre spørgsmål. Det ærede medlem siger, at Aksel Larsen ved, at regeringen går ind for forhandlinger om det tyske spørgsmål; det ved han fra udenrigsnævnet, og han kan også se det i den højtærede udenrigsministers tale i De Forenede Nationer. Ja, jeg har virkelig set det, og hvis jeg kan få den højtærede formands tilladelse, vil jeg gerne citere lidt af, hvad udenrigsministeren har sagt — jeg formoder ikke, der kan være

[Aksel Larsen.]

noget i vejen for det. Den højtærede udenrigsminister har herom den 28. september i år sagt følgende:

„På linje med præsident Kennedys udtalelse fra denne talerstol deler vi troen på muligheden for en fredelig overenskomst, som beskytter Vestberlins frihed og de allieredes tilstedeværelse og ret til adgang samtidig med, at andres historiske og legitime interesser i at bevare Europas sikkerhed anerkendes.“

Derpå kommer et afsnit om, at hvis man kunne flytte et af FN's organer til Berlin, ville det være ganske gavnligt.

Ja, det er, hvad der er sagt. Heroverfor vil jeg gøre opmærksom på, at jeg flere gange har sagt til den højtærede udenrigsminister — og det ved det ærede medlem hr. Per Hækkerup, for han har hørt på det — at Berlinkonflikten ikke er en konflikt om Berlin, men en konflikt om grænsedragningerne i efterkrigstidens Centraleuropa; det er spørgsmålet om Oder-Neissegrensens, det er spørgsmålet om faktisk anerkendelse eller ikke faktisk anerkendelse af den faktiske eksistens af den østtyske stat. Hvis man ville gå til forhandling på grundlag af en anerkendelse af disse faktisk bestående tilstande, således at revanche- og grænserumlerierne i Vesttyskland kunne holde op, er jeg aldeles sikker på, at man kunne få en absolut tilfredsstillende ordning, hvad Berlin — eller Vestberlin — angår. Men herom siger den højtærede udenrigsminister ingenting. Han siger, at det kun drejer sig om forbindelserne til Vestberlin og vestberlinernes frihed. Det, jeg bebrejder regeringen, er, at den stadig væk udtaler sig om dette i stedet for at udtale sig om det, der er det virkelig afgørende, nemlig grænsedragningerne i Europa. Her synes jeg den høje regering godt kunne have sagt tydeligt — for min skyld gerne fortroligt ad diplomatisk vej — til sine allierede i vesten; nu kommer De til at anerkende realiteterne, som de er, for der findes kun ét alternativ til erkendelse af disse realiteter, og det hedder krig.

Det ærede medlem hr. Per Hækkerup konstaterede, at jeg ikke talte om atomforsøgene, og det ærede medlem var så straks fuldstændig klar over, at jeg absolut

ikke var ængstelig i anledning af de sovjetiske atomforsøg — det var noget helt andet, dengang det var amerikanerne, der lavede atomforsøg. Se, nu husker det ærede medlem hr. Per Hækkerup jo dårligt — det kan jeg ikke bebrejde ham, for det er sådan en art egenskab, han ikke selv er skyld i. I alle de taler om faren ved atomforsøg, jeg har holdt i tinget, har jeg ikke gjort forskel på, hvem der lavede atomforsøg, men kun talt om faren for menneskeheden ved disse atomforsøg. Jeg må også minde om — det skulle være unødvendigt, men jeg må gøre det lidt udførligt, for at vi kan slippe for den slags debatter en anden gang — at i maj 1957 skrev jeg, hvad det ærede medlem hr. Per Hækkerup udmærket ved, en artikel, som jeg forsøgte at få optaget i Land og Folk, med en opfordring til Sovjetunionen om at standse sine atomforsøg, uanset om England og USA standse deres. Den blev nægtet optagelse; men sådan var mit synspunkt altså dengang, for jeg mente, at nogen måtte gå i spidsen, og jeg syntes, at jeg som kommunistisk partiformand passende kunne opfordre Sovjetregeringen til at gå i spidsen.

Jeg erkender, at jeg ikke talte om det i går, fordi jeg fandt, at jeg måtte begrænse min tale, og fordi jeg har udtalt mig så tydeligt om den sag tidligere. Med den højtærede formands tilladelse vil jeg gerne citere, hvad jeg den 2. september i år sagde på hovedbestyrelsesmødet i socialistisk folkeparti. Det blev offentliggjort i vort ugeblad SF og for øvrigt oplæst i fuld ordlyd i radioavisen om aftenen den 2. september, ligesom det blev udsendt gennem Ritzau:

„Nu er imidlertid spændingen på ny forøget og næsten til eksplosionspunktet ved Sovjetregeringens genoptagelse af forsøgssprængningerne med kernevåben. Det er det alvorligste budskab, verden har modtaget i mange år.

Den ordrige og mangfoldige begrundelse, Sovjetregeringen har givet for sin beslutning, kan ikke overbevise om det rigtige, det forsvarlige eller det nødtvungne i på ny at lade paddehatteskyerne stige op i atmosfæren. Intet kan retfærdiggøre dette . . .

Men en ny krig hindres ikke ved genoptagelse af atomforsøgene. De forøger

[Aksel Larsen.]

derimod den internationale spænding og kan netop udløse kernevåbenkrigen.“

Jeg sagde videre:

„Det er tragisk, at Sovjetunionen, som i 1958 var den første atommagt, der indstillede forsøgene, nu er den første til at genoptage dem. I denne situation må man håbe på, at de vestlige atommagter ikke går ind i kapløbet, og appellere til dem om at undlade det. Jeg opfordrer regeringen til over for Englands, USAs og Frankrigs regeringer at gøre sin indflydelse gældende i denne ånd og i øvrigt på alle måder arbejde for et internationalt forbud mod prøvesprængninger såvel som mod atomvåben i det hele taget.

Bedst af alt vil det være, om Sovjetregeringen tilbagekalder sin beslutning og lader det være nok med den ene sprængning, den allerede har ladet foretage.“

Ja, jeg synes, det er tydeligt nok. Jeg er modstander af forsøg med kernevåben, uanset hvem der foretager dem og hvor de foretages, om de foretages i havet, i atmosfæren, i rummet eller under jordens overflade. Jeg anser kernevåbenforsøg for at være forsøg med menneskeheden og er derfor modstander af dem, uanset hvem der foretager dem; det ved det ærede medlem hr. Per Hækkerup godt, så jeg begriber virkelig ikke, hvorfor han har brugt så megen tid til at komme med en hel masse uberettigede bebrejdelser mod mig.

Jeg synes virkelig, at den danske regering på et tidligere tidspunkt kunne være kommet med en alvorlig henstilling til Sovjetunionen om at standse den forsøgsrække, man har indledt, og jeg synes, at den danske regering i rette tid kunne have henvendt sig til Danmarks allierede, først og fremmest USA, med alvorlig opfordring til ikke at benytte Sovjetunionens genoptagelse af atomforsøgene til selv at iværksætte atomforsøg. Jeg har i høj grad opfordret til det flere gange, uden at det er sket. Der er først sket noget i den retning i den allerseneste tid i forbindelse med den sovjetiske note til Danmark om fælleskommandoen. Jeg skal ikke beklage, at det er sagt ved denne lejlighed, jeg kunne blot have ønsket, at det var sagt noget før.

Ja, så kun det, at det ærede medlem hr.

Poul Møller erklærede, at han ingenting havde at sige til mig, for alt, hvad han kunne tænke sig at sige, var sagt af det ærede medlem hr. Per Hækkerup. Jeg ved ikke, om det ærede medlem hr. Per Hækkerup er glad ved på denne måde at blive udnævnt til ordfører for det konservative folkeparti, men det siger jo en hel del, navnlig da det ærede medlem hr. Per Hækkerup havde så travlt med at angribe mig, fordi jeg, som han sagde, praktisk talt kun havde talt om regeringen og regeringspartierne og ikke om venstre og de konservative. Til gengæld er det ærede medlem hr. Per Hækkerup blevet udnævnt til ordfører for det konservative folkeparti, hvad angår de synspunkter, jeg fremsatte på mit partis vegne.

Det ærede medlem hr. Per Hækkerup har i år som i fjor — og det er vel et eksempel på, at erfaringen viser, at man ikke lærer af erfaringerne — i sin anden tale under den såkaldte storpolitiske debat om regeringens programerklæring udelukkende talt imod mig og mit parti; han havde intet som helst at sige til venstre og de konservative ud over, at han var tilfreds med, at oppositionen viser samarbejdsvilje. Jeg synes, at det ærede medlem skulle tænke lidt over f. eks. den tale, som det ærede medlem hr. Poul Møller holdt, og hvori han erklærede sig dybtgående uenig i den højtærede statsministers synspunkter. Det er jo ikke nok, at man i ord siger, at man har samarbejdsvilje; det var også rart, hvis der var nogen samarbejdsvilje i praksis, og det mærkede man ikke meget til i det ærede medlem hr. Poul Møllers og heller ikke i det ærede medlem hr. Erik Eriksens tale.

Jeg synes, at det ærede medlem hr. Per Hækkerup skulle tænke på, hvordan det gik i folketinget i fjor, hvor vi i sag efter sag oplevede, at venstre og de konservative ikke ville være med, og hvor regeringens lovforslag ofte i ændret og forbedret form blev gennemført i tinget med socialdemokratiets, det radikale venstres og socialistisk folkepartis stemmer. Sådan var situationen. Det er muligt, den bliver anderledes i år, navnlig hvis det ærede medlem hr. Per Hækkerups linje skal sejre. Han synes at være meget glad for venstre og det konservative folkeparti og at have glemte erfaringerne fra de talrige sager, vi havde

[Aksel Larsen.]

i fjor, herunder erfaringer fra udvalgsbehandlingen af sager, hvor både det ærede medlem og jeg sad i samme udvalg og stort set arbejdede ganske godt sammen.

Ja, det må være tilstrækkeligt. Det ærede medlem hr. Per Hækkerup bebrejder mig, at jeg ikke har sagt noget til venstre og de konservative, hvad jeg altså har gjort, og når det ærede medlem derpå holder sin anden tale, har han intet andet at sige end en række angreb på mig, som alle er uberettigede, hvad jeg håber jeg efter det ærede medlems ønske hermed tilstrækkeligt har dokumenteret.

Iver Poulsen: I sin svartale i går gav den højtærede statsminister klart udtryk for sit syn på den private opsparing, og herefter kan der ikke være nogen som helst tvivl om, at de skatteydere, som ikke har mulighed for at foretage en opsparing og investering i produktionsapparatet og nyde godt af de afskrivningsregler, som nu er gældende, ikke kan vente nogen som helst forståelse fra den højtærede statsministers og fra den høje regerings side. Det vil altså sige, at ingen småsparere — og det er lønmodtagere, arbejdere, funktionærer, tjenestemænd, dyrlæger, og hvem der nu ellers hører til småsparerne — kan vente nogen som helst forståelse eller nogen som helst belønning for den samfundsnyttige opsparing, som disse befolkningsgrupper foretager, idet staten ikke vil give disse sparere en skattemæssig begunstigelse, som kunne ligestille dem med de mennesker, som kan foretage deres opsparing gennem investering i industriens produktionsapparat og derved nyde godt af de nævnte opsparingsregler. Derfor må selvpensionisterne indstille sig på, at den forståelse, som den højtærede statsminister tidligere har givet udtryk for — også i åbningstalen sagde den højtærede statsminister, at man måtte have disse menneskers vanskelige og utilfredsstillende situation i erindring — er mundsvejr.

Den højtærede statsminister mener, at vore økonomiske problemer ikke kan løses gennem den private opsparing. Nej, det kan de måske ikke, men hertil er for det første at sige, at den private opsparing ikke har haft sådanne kår, at den har haft

mulighed for at vise, hvad den kunne formå i retning af at løse vore økonomiske problemer. I hvert fald er der for mig ingen tvivl om, at den private opsparing, hvis den fik de kår, den fortjener, ville kunne yde et væsentligt bidrag til at løse de økonomiske problemer, vi står over for.

Den højtærede statsminister var så glad for, at industrien havde fordoblet sine investeringer i løbet af en kort årrække, og sagde, at det viser jo, at den private opsparing her i landet ikke har så dårlige kår. Nej, takket være afskrivningsreglerne. Men jeg tror ikke, jeg tager meget fejl, når jeg siger, at landbruget har fordoblet sin gæld i samme periode, hvor industrien har fordoblet sine investeringer. Det siger noget meget alvorligt om landbrugets situation, at det har været nødvendigt at fordoble gælden i takt med industriens fordobling af investering og opsparing, og det synes at vise, at der for landbrugets vedkommende ikke blot er tale om en forbigående, en aktuel vanskelighed, som den højtærede statsminister udtrykte sig i går. I hvert fald har disse vanskeligheder været længe, når det har været nødvendigt for dansk landbrug i de sidste år at fordoble sin gæld ved at forøge den med ca. 2½ mill. kr. om dagen. Derfor vil jeg gerne rette det spørgsmål til den højtærede statsminister, om statsministeren og regeringen i øvrigt for at bøde på de vanskelige forhold, de urimelige forhold, landbruget arbejder under i dag, vil være rede til at afvikle den uretfærdige beskatning, den særbeskatning på produktionsapparatet, som påhviler landbruget gennem den uretfærdige og meningsløse ejendomsbeskatning.

Jeg stillede flere spørgsmål i går, men de blev ikke besvaret, derfor må jeg gentage dem i dag. Jeg vil gerne spørge den højtærede statsminister, om han og regeringen vil være villige til at tilvejebringe en mere fornuftig balance mellem Danmarks bidrag til de to internationale organisationer, vi er medlemmer af, NATO og FN, således at vort bidrag til forsvarsfællesskabet, til NATO, bringes op på et niveau, som tilfredsstillende svarer på kravet — det drejer sig, så vidt jeg husker, om en ekstra bevilling på 300 mill. kr. — før man går videre og bringer vort bidrag til FNs forskellige organisationer op på et endnu større

[Iver Poulsen.]

bidrag end det, vi yder i forvejen, og om hvilket den højtærede statsminister kunne udtale, at vort bidrag til FN's organisationer er så stort, at vi ligger blandt de største bidragydere.

Spørgsmålet om udviklingslandene var der ingen der havde rørt ved, sagde den højtærede statsminister og mente, det måske var på grund af, at vi i nær fremtid får denne sag til behandling. Jeg tillod mig at røre ganske forsigtigt ved spørgsmålet, men det har åbenbart undgået den højtærede statsministers opmærksomhed. Jeg spurgte, om det ikke kunne tænkes, at regeringen ville undersøge mulighederne for, at vi kunne yde bistand til de mennesker ude i udviklingslandene, som lider under mangel på det daglige brød, således at den overskudsproduktion af levnedsmidler, vi har i dag herhjemme, kunne bringes ud til disse mennesker; vi finder det meningsløst, at man ét sted slås med overskudsproduktion af levnedsmidler, som man ikke har afsætning for, mens folk andre steder sulter og mangler disse levnedsmidler. Der kan ikke i vor tid være vanskeligheder, hverken med transport eller opbevaring, der træder hindrende i vejen, og jeg vil som sagt spørge den højtærede statsminister, om den høje regering vil tage dette spørgsmål op til undersøgelse og prøve, om det kan løses; for mig at se er det kun et fordelingsspørgsmål.

Endvidere omtalte jeg i går den højtærede statsministers udtalelse i åbningstalen om, at forvaltningsnævnets rationaliseringsundersøgelser er udvidet til at omfatte hele forsvaret, også intendanturforvaltningen og den tekniske tjeneste, og sagde, det var udmærket; men så spurgte jeg, om der ikke var en mulighed for, at forvaltningsnævnets rationaliseringsundersøgelser kunne udvides til at omfatte hele den offentlige administration. (*Statsministeren* [Kampmann]: Det har de gjort i mange år!). Ja, nu siger den højtærede statsminister, at undersøgelserne i mange år har omfattet den offentlige administration. Så vil jeg gerne spørge statsministeren, hvor mange år det vil vare endnu, før vi kan få klarhed over, hvilke resultater man er kommet til. Den højtærede statsminister indrømmede selv i går, at det offentlige administrationsapparat er

meget stærkt forældet, og hvis det er tilfældet, må der virkelig være noget at gøre dér med hensyn til at modernisere, rationalisere og billiggøre det offentlige administrationsapparat.

Endelig vil jeg gerne spørge den højtærede statsminister, om han deler vor opfattelse, at der overhovedet ikke kan være nogen som helst rimelig grund til, at vi ikke til punkt og prikke opfylder de forpligtelser over for det nordlige Danmark, Grønland, som man med rimelighed kan forlange, før vi går til en forøget dansk udgift til indsats i udviklingslandene.

Det ærede medlem hr. Poul Møller bebrejdede mig, at jeg havde benyttet lejligheden til at hakke på det konservative folkeparti. Nu er jeg ikke så kendt med de politiske udtryk og metoder, men jeg mener i hvert fald ikke, at det at nævne nogle kendsgerninger er ensbetydende med at hakke.

Den konservative ordfører sagde, at de radikale vælgere mener i hvert fald ikke det er de borgerlige partier, der har bøjet sig ind under radikale ønsker. Ja, hvad de radikale vælgere mener, ved jeg sådan set ikke, og jeg kan betro den ærede ordfører for det konservative parti, at intet er mig mere ligegyldigt, end hvad radikale vælgere mener om mit og mit partis standpunkt til forsvarsspørgsmålet. Hvor stor indflydelse det har på det konservative folkepartis stilling til forsvarsspørgsmålet, skal jeg ikke udtale mig om, for det ved jeg ikke. Det ærede medlem siger altså, at de radikale vælgere ikke mener, det er de borgerlige partier, der har bøjet sig. Ja, dér er opfattelsen vel noget forskellig inden for den radikale vælgergruppe, for hvis jeg ikke husker meget forkert, har der været en pressepolemik om det spørgsmål, hvori en ledende radikal personlighed skrev, at efter forsvarsforliget måtte det radikale venstre opfattes som et NATO-parti; og hvis jeg ikke husker meget forkert, afstedkom denne påstand en meget voldsom reaktion fra en lang række ledende radikale personer, som gav udtryk for, at fordi det radikale venstre havde tilsluttet sig forsvarsforliget, kunne man ikke sige, at det radikale venstre var blevet et NATO-parti, for når de radikale havde støttet forsvarsforliget, var det kun for at få gjort det så billigt som

[Iver Poulsen.]

muligt — det vil altså sige så dårligt som muligt.

Så siger det ærede medlem hr. Poul Møller, at jeg jo ønsker, at de borgerlige partier skal nøjes med at vaske deres hænder på Pilatus' vis og afvise at tage et ansvar. Jeg mener i hvert fald, man skal afvise at tage et ansvar for noget, som strider imod ens principielle opfattelse, og kendsgerningen er jo den, at den forsvarsordning, vi fik, af general Norstad og den øverste sagkundskab er betegnet som et ret og slet kapitulationsforsvar. Så er spørgsmålet, om man skal foretrække et lidt bedre eller et lidt dårligere, et lidt dyrere eller et lidt billigere kapitulationsforsvar, eller man slet ikke skal foretrække noget af dette. Jeg ville i hvert fald ikke have taget et medansvar for et forsvar, som under alle omstændigheder af sagkundskaben bliver betegnet som et kapitulationsforsvar.

Det er nemlig det springende punkt: et forsvar, der kan opfylde sine betingelser fuldt ud, eller et forsvar, der kan opfylde sine forpligtelser til 25 pct., 50 pct. eller 75 pct. Det store og afgørende spørgsmål er, om det kan opfylde sine forpligtelser fuldt ud efter sagkundskabens opfattelse. Når det ærede medlem mener, at jeg sikkert ville have gjort det samme, hvis jeg havde været i den situation, kan jeg kun dertil bemærke, at det ærede medlem ikke kan vide noget om, hvad jeg ville have gjort, hverken dengang eller nu, for kontakten mellem det ærede medlem og hans parti og mig og mit parti har været sådan, at det ærede medlem ikke har andet kendskab til mig, end hvordan jeg ser ud.

Statsministeren (Kampmann): Jeg forstår, at det ærede medlem hr. Iver Poulsen ikke mener at have fået svar nok på sine spørgsmål i første indlæg, men derfor behøver den ærede ordfører ikke her i anden omgang at give udtryk for en kombination af uvidenhed og manglende evne til at høre efter, hvad der bliver sagt. Jeg synes nok, at den ærede ordførers udlægning af mine bemærkninger om den private opsparing er han ikke tjent med at fortsætte med her i tinget. Den ærede ordfører ved udmærket godt, at der er gennemført mange ting for den private opsparing, også for

selvpensionister, i de år, jeg var finansminister. Jeg skal ikke trætte det øvrige ting, der udmærket kender dem, med at opremse disse foranstaltninger, men anbefale den ærede ordfører at studere dem.

Jeg skal i øvrigt ikke forlænge debatten ret meget. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen mente, at jeg — jeg tror, det ærede medlem sagde behændigt — var gået uden om visse ting, og så tog det ærede medlem sig af ordet „behændigt“. Det behøvede det ærede medlem ikke at have gjort, for hvis jeg har vist nogen behændighed, har jeg lært det af det ærede medlem. Nu kan man måske ikke sige, at det ærede medlems bemærkninger til den fraværende minister for kulturelle anliggender var særlig behændige. De var måske elegante — dette med det umættelige, undtagen hvad angår beskedenhed. Nu kan man sige, at det, at man er umættelig med hensyn til at søge noget gennemført for andre, og det har måske minister Bomholt nok været som socialminister, kan man vel ikke bebrejde en socialminister. Det, at minister Bomholt nu som minister for kulturelle anliggender har visse ønsker på dette område, tror jeg heller ikke vi skal bebrejde ham for tidligt. For øvrigt er det bedre at være lidt umættelig end at begynde at se for tidlig mæt ud.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen var for resten enig med mig på en lang række punkter både med hensyn til erhvervsudviklingen og til landbrugets problemer, og det takker jeg det ærede medlem for. Det er meget afgørende nu, da vi står over for at gå ind i fællesmarkedet, at også en række af de motiver, der begrundet vort standpunkt til markedsplanerne, er fælles.

Derimod mente det ærede medlem, at jeg måske havde fortolket det ærede medlems udtalelser vedrørende statsfinanserne lidt for stærkt og ligesom havde trukket en lidt for stor forskel op mellem det ærede medlems standpunkt og det ærede medlem hr. Poul Møllers standpunkt. Jeg beklager, hvis jeg, efter hvad jeg hørte i går, har udlagt det ærede medlems og partiet venstres standpunkt anderledes, end det ærede medlem ønskede at give udtryk for. I og for sig håber jeg, at der er noget rigtigt i den fornemmelse, jeg havde, at det ærede medlem ikke så fuldstændig afviser, at også statsfinanserne kommer ind på linje

[Statsministeren.]

med den private opsparing, når vi skal overveje en styrkelse af vor økonomi.

Det ærede medlem nævnte besparelser på statsbudgettet, den private opsparing og forbrugsbeskatningen. Med hensyn til den private opsparing — det havde det ærede medlem hr. Iver Poulsen heller ikke rigtig fattet — var det særlig den private pengeopsparing, jeg talte om. Derom har jeg blot sagt, at jeg meget gerne så, at man søgte den private pengeopsparing fremmet ikke alene ved altid at diskutere den i forbindelse med nedslag i beskatningen, men også ved at prøve, om der var andre veje at gå. En af de ting, der er peget på i åbningstalen, er bl. a., om man kan stimulere den opsparing, der foregår bl. a. med henblik på køb af eget hus. Jeg tror, at i jo højere grad, man ser bredt på dette problem, i jo højere grad er der mulighed for at opnå enighed.

Det ærede medlem hr. Poul Møller udtalte sig noget fordømmende om det ene regeringsparti, det radikale venstre, og mente, at det var sidste gang, man skulle have besvær med det radikale venstre i forbindelse med en regeringsdannelse, og det ærede medlem så helt optimistisk ud i denne anledning. Lidt senere i sin tale mente det ærede medlem, at partiet de uafhængige kunne nå frem til et ansvar engang ved lejlighed. Nu kan jeg til trøst for alle, der hørte på disse profetier, sige, at det ærede medlem meget ofte siger noget, der ikke går i opfyldelse. Det er såmænd ikke længere siden, end et par dage før vi sidst havde valg, at det ærede medlem ved et vælgermøde sagde til mig: man behøver såmænd ikke at høre så meget på Kampmann, for han er jo ikke statsminister i overmorgen. Sådan har det ærede medlem det. Det, der sidder i hans sind, og som han ønsker, det giver han udtryk for, og så tror han også det sker.

Det ærede medlem spurgte, om hele regeringen, herunder det radikale venstre, havde stået bag det forhandlingsgrundlag, der var lagt op i spørgsmålet om enhedskommandoen. Der er allerede svaret på det. Det er en helt naturlig ting, at sådan er det.

Det ærede medlem mente, at jeg måske ikke havde taget problemerne omkring

markedsplanerne og de vanskeligheder, der kunne opstå, alvorligt nok, og nævnte i denne forbindelse de 20 pct. af industrien, som kunne få vanskeligheder. Jeg tror, det ærede medlem her har misforstået mig. Det, jeg talte om — det var det ærede medlem også klar over — var den almindelige økonomiske politik. Der skal ikke være tvivl om, og jeg tror ikke, der er nogen uenighed mellem partierne her i salen om, at vi må gøre, hvad vi kan for at lette omstillingen også for de 20 pct. af dansk industri, som vil komme i de største vanskeligheder; men vi skal af den grund ikke glemme, at når der er 20 pct., der kommer i disse vanskeligheder, må der blive en meget betydelig procentdel, der vil få store fordele af, at vi går ind i et større fællesmarked, og man må gøre sig klart, at efter en overgangsperiode vil erhvervsstrukturen komme til at se anderledes ud, og det er også derigennem fremskridtene sker.

Det, jeg pointerede, var — og det er det ærede medlem også klar over — at det, at vi går ind i fællesmarkedet, fastlåser os ikke i en ganske bestemt økonomisk politik; det er jo den opfattelse, det ærede medlem øjensynlig gerne vil have slået fast, og det er her, jeg siger fra. Vi har muligheder for såvel i dag som i fremtiden som medlem af fællesmarkedet at føre en økonomisk politik, hvor de principper, som de forskellige partier her i salen repræsenterer, kan brydes; og det ærede medlem skal være klar over, at begynder man med den argumentation, så kunne jeg nævne skat ved kilden, som det ærede medlem hoverede sådan over, og bruge det argument, at det har man i en lang række af de lande, vi skal samarbejde med, hvorfor det ville være en stor fordel også at have det her i landet, når man skal til at flytte mellem landene o. s. v. Jeg mener, det er et argument, der kan anføres, men det er ikke et hovedargument for, at vi skulle gennemføre skat ved kilden her i landet.

Det ærede medlem mente, at det var lidt ukorrekt af mig, at jeg udelukkende havde peget på, at hvis der kom en huslejestigning, skulle den ikke ramme de dårligste boliger. Nu var det langt fra det eneste, jeg sagde om boligstøtten og husleje problemerne, men når jeg fremhævede dette, skyldes det det faktum, at det netop er mange af

[Statsministeren.]

lejerne i de dårligste boliger, der har vanskeligt ved at forstå den megen tale om en huslejestigning — det har jeg modtaget mange tilkendegivelser af — der ville medføre, at de kom til at betale for andre, der skulle bo i meget bedre lejligheder. Det er en ganske naturlig tankegang, og derfor er det ikke urimeligt, at man for ikke at skræmme sådanne lejere gør opmærksom på, at de også tidligere, når man har diskuteret huslejestigning, har været undtaget. For mange saneringsmodne ejendomme ville en huslejestigning også være ganske urimelig, da ejerne af disse mange gange har tjent langt mere end værdien af ejendommen, og derfor er det ganske naturligt at fremdrage dette synspunkt.

Så mente det ærede medlem, at jeg havde kastet Keynes ned ad trappen, hvorefter det ærede medlem forsøgte at samle ham op, og det kan jeg kun være taknemlig for. Nu tror jeg ikke, det var tilfældet, det ved det ærede medlem også godt, for da det ærede medlem havde fået afleveret hele sin historie, sagde han: men nu vil man spørge mig, hvordan det var med udgifterne i foråret. Så kom det ærede medlem ind på det, det drejede sig om, og det skal han have tak for. Det ærede medlem sagde, at han havde foretrukket, at man trods de gode statsfinansier, samtidig med at man gennemførte udgifterne, havde søgt pengene tilvejebragt; det må vel forstås på den måde, at det ærede medlem så ville have været med til det. Men dertil kommer, at det ærede medlems udtalelser omkring Keynes og det resultat, det ærede medlem er nået til i sine studier, tyder på, at han er klar over, at i en situation med højkonjunkturer var det uheldigt, hvis staten — som man ofte udtrykker det — pumpede penge ud. Jeg må spørge det ærede medlem: har vi ikke i øjeblikket en højkonjunktur med stærkt efterspørgselspres her i landet? Det tror jeg det ærede medlem vil erkende. Derfor må vi også nå til den konklusion, at det, det gælder om i denne situation, er at stramme statsfinansierne. Jeg har ikke hermed sagt, på hvilken måde det skal gøres, det må vi drøfte, men kan det ærede medlem erkende dette standpunkt, viser det sig nok, at vi begge stadig har Keynes under armen.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen, der

endte sin tale med at overbevise sig selv om, at han havde ret i alle sine synspunkter, interesserede sig så stærkt for noget, han kaldte en samarbejdsaftale mellem det radikale venstre og socialdemokratiet, og for at undgå at diskutere denne fortrinsvis på grundlag af løsrevne avisцитater ville han gerne have den lagt frem. Der foreligger ikke en sådan egentlig samarbejdsaftale. Der foreligger et kort skriftligt notat til grund for senere udarbejdelse af åbnings-talen, og alle de principper, der er indeholdt heri, går igen i åbningstalen. Derfor kan det ærede medlem drøfte åbningstalen; det er deri, regeringens program er fremlagt.

(Kort bemærkning).

Per Hækkerup: Jeg er glad for, at det ærede medlem hr. Aksel Larsen erkender, at 88 er mindre end 91. Jeg tror ikke, det ærede medlem er berettiget til uden videre at afskrive 3 af folketingets medlemmer mulighed for at tage stilling til problemer, der foreligger til afgørelse her. Men selv om man ville følge det ærede medlem i hans betragtning, kender det ærede medlem forretningsordenen så godt, at han ved, at hvis ved afstemningen om et forslag stemmerne står lige, 88 mod 88, vil forslaget dermed være bortfaldet. Det er derfor fortsat urigtigt, hvad det ærede medlem sagde i sit første indlæg.

Jeg konstaterer også, at det ærede medlem ikke har kunnet og ikke kan dokumentere — fordi det er forkert — at socialdemokratiet har givet tilslutning til tanken om voldgift. Jeg henviser til det, statsministeren sagde, og jeg henviser det ærede medlem til at læse åbningstalen en gang til.

Jeg er tilfreds med, at det ærede medlem ikke gentog sin påstand om, at danske soldater skulle ofres fremfor tyske soldater syd for Kielerkanalen.

Jeg konstaterer også, at det ærede medlem brugte en episode i en øvelse, der fandt sted inden for NATO, til på en helt overdimensioneret måde at drage slutninger, som det ærede medlem ved at han ikke har lov til at drage. Og når det ærede medlem taler om de betydende kredse herhjemme, som skulle tænke på en dansk intervention i Tyskland, og så henviser til en konservativ general, der er medlem af

[Per Hækkerup.]

det høje ting, hvorefter han hurtigst muligt trækker henvisningen tilbage, må jeg konstatere, at det er regeringen, der har fastlagt de militære forsvarsberedskabsforanstaltninger, der er gennemført; og når han taler om betydende kredse, kan han kun sigte til regeringen. Det ærede medlem ved, at dette er absolut urigtigt.

Jeg konstaterer endelig, at det ærede medlem først i dag sagde et par ord om kernesprængningerne, som han selv betegnede som den største trussel mod menneskeheden. Jeg tillod mig blot at undre mig over, at det ærede medlem ikke fandt tid til i går i sin meget ordrige tale at nævne dette, som det ærede medlem selv siger, største problem for menneskeheden.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Til det sidste kan jeg kun sige, at det ærede medlem hr. Per Hækkerup ved, at han taler i strid med bedre vidende, når han påstår, at jeg først i dag har sagt noget om kernevåbensprængningerne. Jeg har vist dokumenteret, at det har jeg sagt adskilligt tidligere, såvel tidligere i år som for mange år siden.

Hvad angår de betydende kredse, der kun kan være regeringen, har det ærede medlem hr. Per Hækkerup en mærkværdig fantasi og en mærkværdig dårlig samvittighed. Det er udtrykkeligt sagt, at jeg tror ikke, at selv betydende kredse kan have den mening, og jeg har tålmodigt forklaret det ærede medlem, at med „betydende kredse“ tænkte jeg på visse generaler o. lign.

Det, jeg har sagt om voldgift, er aldeles ikke forkert. Det ærede medlem forlangte dokumentation, og jeg har bragt den dokumentation, jeg kunne bringe, ved at forklare, hvorledes den radikale presse udlægger aftalen. Hvad angår socialdemokratiets kongres, erkender jeg, at jeg har været galt på den, når jeg mente, at der ikke stod noget om fagretlige forhold i programerklæringen fra socialdemokratiets kongres,

men jeg sagde udtrykkeligt i min tale: så vidt jeg husker. Jeg tror ikke, jeg tager fejl, når jeg siger, at der i hvert fald ikke stod noget i socialdemokratiets programudtalelse, som kunne udlægges som tvungen voldgift, men Politiken udlagde i hvert fald samarbejdsaftalen — om den foreligger paraferet eller ej, ved jeg ikke — derhen, at man ganske vist ikke har noget direkte om tvungen voldgift; dermed siger bladet, at indirekte har man noget.

Det ærede medlem kræver dokumentation for det, jeg har sagt, at enhver militær sagkyndig ved, hvordan det vil gå med danske soldater, hvis de kommer under tysk kommando. Det var derfor, jeg forklarede, hvad der skete under de pågældende manøvrer, og det var aldeles ikke nogen overdimensionering; jeg støtter mig på fakta, og disse fakta kan det ærede medlem hr. Per Hækkerup ikke bestride.

Ja, så kun igen: det ærede medlem hr. Per Hækkerup har i dag ikke haft et eneste ord at fremføre til kritik af det, der er sagt fra venstres og de konservatives side, hverken i går eller i dag. Han brugte hele sin taletid til at kaste sig over noget, jeg har sagt. Jeg synes på den baggrund, at det er uberettiget, at det ærede medlem — i øvrigt i strid med kendsgerningerne — beskylder mig for, at jeg i går udelukkende beskæftigede mig med at angribe socialdemokratiet.

(Kort bemærkning).

Per Hækkerup: Jeg vil gerne sige til det ærede medlem hr. Aksel Larsen, at når jeg ikke i min tale beskæftigede mig med de taler, oppositionen holdt i går, har det den ganske simple og enkle forklaring, at svaret til oppositionen blev givet af den højtærede statsminister, medens jeg talte før oppositionen og i denne tale også beskæftigede mig med disse problemer. Jeg fandt ikke anledning til at supplere statsministerens udmærkede svar til oppositionen. Derimod havde man åbenbart lavet

[Per Hækkerup.]

den arbejdsdeling, at jeg fik det, om jeg så må sige, mere lette arbejde at svare det ærede medlem — og det gør jeg meget gerne.

Jeg skal ikke yderligere forlænge debatten, men blot til slut citere åbningstalen, hvori der om det arbejdsretlige spørgsmål står følgende — jeg gentager, at statsministeren har fastslået, at åbningstalen er det grundlag, der er aftalt mellem regeringspartierne, hvad jeg også sagde i går, og hvad det ærede medlem havde hørt, hvis han havde gidet være til stede —:

„Den arbejdsretlige lovgivning vil blive taget op til revision med henblik på en yderligere styrkelse af forligsinstitutionen, herunder dens mulighed for at udsætte arbejdsstandsninger, og på oplysning om mæglingforslags indhold, afstemningsreglerne, sikring af hemmelig afstemning samt adgang for sømænd i udenrigsart til at afgive stemme.“

Der er ikke ét ord om tvungen voldgift, medens det ærede medlem i sin tale i går sagde, at socialdemokratiet havde accepteret tvungen voldgift.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Hvis det virkelig er forklaringen på det ærede medlem hr. Per Hækkerups besynderlige tale i dag, at der har været en forudaftalt arbejdsdeling mellem det ærede medlem og den højtærede statsminister, så tillader jeg mig at sige, at jeg tror, det havde været klogere såvel for regeringen som for socialdemokratiet, om man havde foretaget en anden arbejdsdeling og ladet statsministeren svare mig og det ærede medlem hr. Per Hækkerup forsøge at svare den opposition, der i ham finder en ordfører, den i et og alt kan tilslutte sig.

Hermed sluttede forhandlingen.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget Ninn-Hansen har meddelt mig, at han ønsker til socialministeren at stille følgende spørgsmål:

„Agter socialministeren at anerkende den af Danmarks aktive Handelsrejsende

oprettede arbejdsløshedskasse efter de nu fremkomne oplysninger, der bl. a. omfatter meddelelse om, at arbejdsløhedskassen har 636 medlemmer?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 17. november kl. 14 med følgende dagsorden:

1) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om Kong Frederik den Niendes civilliste.

2) *Første behandling af:*

Forslag til lov om oprettelse af Det danske Råd for teknisk Samarbejde med Udviklingslandene.

Formanden meddelte sluttelig planen for tingets øvrige møder i den følgende uge.

Mødet hævet kl. 11¹⁵.

6. møde.

Tirsdag den 17. oktober kl. 14.

Formanden: I skrivelse af 12. d. m. meddeler landsretssagfører Hagen Hagensen, at han er villig til at modtage det ved folketingsmand Kristen Ambys død fra den 11. d. m. ledige mandat.

Med skrivelse af 14. d. m. fremsender udenrigsministeren beretning angående De Forenede Nationers 15. plenarforsamlings 2. del. Eksemplarer er omdelt.

Uden for dagsordenen giver jeg ordet til den ærede ordfører for udvalget til valgsprøvelse, for at hun kan gøre indstilling til tinget om godkendelse af et valg.

Ordføreren for udvalget til valgsprøvelse (Edel Saunte): Efter at folketingsmand